

Ex Libris
D. Guil. Gesenül.

A. 262.

PHILOLOGEMATA MEDICA, 20. 9.
SIVE AD
MEDICINAM ET RES MEDICAS
PERTINENTIA,
EX EBRAEA
ET HVIC
ADFINIBVS ORIENTALIBVS LINGVIS
DECERPTA:

QVAE
PRAESIDE
CHRISTIANO BENEDICTO
MICHAELIS,

THEOLOGIAE DOCTORE, EIVSDEMQUE VT ET
LINGVARVM GRAECAE AC ORIENTALIVM
PROF. ORD.

AD D. SEPT. CIDIICCLVIII.

HORA LOCOQUE CONSUVETIS

DISQVVSITIONI PVBLICAE PROPONET

IOACHIMVS DANIEL SCHLEVNITZ,
BEROLINAS, THEOLOGIAE CVLTOR.

HALAE MAGDEBVRGICAE
STANNO IOANNIS FRIDERICI GRVNERTI.

7

THEOLOGY OF MEDICINE
MEDICINAM ET RES MEDICAS

EX LIBRARIIS

AD VITAM COMMUNITATEM LINGVAM

OPUS VITAE MEDICINAE

MICHAELIS

V I R I S
SVMME VENERABILIBVS
ATQVE DOCTISSIMIS,
SVPREMI DICASTERII ECCLESIASTICI,
QVOD BEROLINI EST, CONSILIARIIS
DIGNISSIMIS,

DOMINO
IOANNI PETRO SVESMILCH,
COLONIENSIVM AD SPREAM FINITIMAEQVE
DIOECESEOS PRAEPOSITO MERITISSIMO,
PASTORI AD AEDEM S. PETRI
PRIMARIO, CET.

ET
DOMINO
IOANNI IVLIO HECKER,
PASTORI AD AEDEM S.S. TRINITATIS OPTIME
MERENTI, ET SCHOLAE, QVAE REALIS
VOCATVR, EPHORO, CET.

NEC NON
V I R O
MAXIME REVERENDO ATQVE DOCTISSIMO,
DOMINO
FRIDERICO GRIESE,
ARCHIDIACONO AD AEDEM S. PETRI
OPTIME MERENTI,

PATRONIS SVIS
PIE SANCTEQVE COLENDIS.

V I T I S
SVMME VENERABILIVS
ATQVE DOCTISSIMVS
SVPERMI DICASTERII ECCLIESIASTICI
QD DIGNITATE EST, CONSIARIIVS
DIGNISSIMVS
D O M I N O
IOANNI PETRO SVESMILICH
COLLEGIUM AN SPRTM NITIMARV
DIGNISSIMO REARPO TO MERITISSIMO
PASTORI AD ABDM S PETRI
PRIMARIO, CEF.

D O M I N O
IOANNI IVILLO HECKER
PASTORI AD ABDM S XININATIS OPTIME
MERITIS ET FORTITUDINE REARPO
DIGNISSIMO, CEF.

V I R O
MAXIME REVERENDO ATQVE DOCTISSIMO
D O M I N O
FRIDERICO GRITSE
ARCHIDIAcono AD ABDM S PETRI
OPTIME MERITIS

PATRONIS SVIS
PIS SANCTOQVE COLENDIS

V I R I

SVMME MAXIMEQVE VENERABILES,

audacia, qua schediasma hoc academicum Summis Vestris Nominibus inscribere aggressus sum, maior, credo est, quam vt excusari alio vlllo nomine possit, nisi hoc solo, quod animum meum, vt hoc auderem, incitavit veneratio er-

ga Vos summa, et desiderium ardens testifican-
dae Vobis gratæ mentis. Nec enim sustinuis-
sem negotia Vestra plurima et grauisissima inter-
turbare, nisi me animauisset desiderium Vobis
declarandi tum venerationem erga Vos Vestra-
que merita summam, tum animum gratum pro
maximis, quæ in me contulistis, beneficiis.
Atqui merita illa Vestra cum erga me tum erga
ecclesiam Christi tanta sunt, vt primam, quæ
se offerret, occasionem testandæ erga Vos pie-
tatis meæ auide arripiendam mihi duxerim.
Inprimis vero nulla vnquam obliuio delebit il-
lius temporis memoriam, quo Vestra, Colo-
nienfes Praeposite et Archidiacone, auctoritate
ac fide via mihi patefacta munitaque fuit, supe-
ratis ac remotis omnibus impedimentis, reuer-
tendi

tendi ad sacrarum litterarum studia. Horum enim dulcedo, quo maior maiorque mihi in dies adparet, eo magis Vos vel coram omnibus mihi Patroni adpellandi estis, qui me in eam vindicatis libertatem, qua non solum Philosophia, de qua Seneca praedicat, sed omnis scientia, maximeque caelestis haec ac diuina manumittit. Accipiatis ergo, Patroni, ut vni- ce precor, hanc scriptionem eadem beneuolen- tia, qua erga me semper fuistis, et cui me mea- que omnia et in posterum commendo. Deus vero O. M. quem in et cum Filio suo colimus, quique ad hunc vsque diem Vos, Viri Summe Venerabiles, saluos et incolumes suae seruauit ecclesiae, perpetuam Vobis largiatur prosperi- tatem ac valetudinem, ut per plurimos adhuc
annos

annos populo suo ad multorum salutem praees-
se queatis. Vigeanť semper atque floreant
Splendidissimae Familiae, vt omni tempore ha-
beant, quod Vobis et sibi gratulentur vrbs pa-
tria et,

V I R I

SVMME MAXIMEQVE VENERABILES,

VESTRORVM NOMINVM

Halae d. XX. Septembr.

A. CI^oCCCLVIII.

deuotissimus cultor,

IOACHIMVS DANIEL SCHLEVNITZ.

Q. D. B. V.

§. I.
Fuerunt ex nobili et salutari Medicorum ordine, qui sacram philologiam et exegefin colentibus artis suæ doctrina vtilem non minus quam iucundam opem tulerunt. In quorum censu inprimis reponendi sunt
VALENTINVS HENRICVS VOGLERVS
de Rebus naturalibus et medicis, quarum in

Medici quidam iuuerunt arte sua philologiam et exegefin sacram,

Scripturis S. sit mentio, cum Physiologia historiae passionis Christi, Helmstadii 1682. in 4to. THOMAS BARTHOLINVS in Miscellaneis Medicis de Morbis Biblicis, Francof. 1672. in 8. et in Fasciculis Opusculorum, quae ad historiam et philosophiam sacram spectant; CONR. IOHRENIUS de morbis biblicis N. T. citatus IO. CHRIST. WOLFIO in Curis ad Luc. XIII, II. maxime vero GEORG. WOLFFGANG WEDELIVS Centuriis II. Exercitationum medicophilologicarum sacrarum et profanarum, Ienae 1702. et 1705. in 4. Ex harum Exercitationum CENTVRIA I. eiusque DECADE I. et II. ad sacram et orientalem philologiam medicam spectant Exercitatio I. de morte Iudae proditoris; 18. de vulnere אר החמש siue in quinta costa; 19. de Saule energumeno: ex DECADE III. Exercit. I. de Latere Christi aperto; 2. de Sudore Christi cruento;

A

3. de

3. de morbis senum Salomonæis: ex DECADE IV. Exercit. I. de unguento Nardino; 2. de morbo Hiobi; 3. de pane quotidiano: ex DECADE V. præter præfationem, Exercit. I. de epispasmo Iudæorum; 2. de paralyfi torquente; 3. de sinapi Scripturæ; 4. de sale infuso; 7. de balsamatione corporis Christi: ex DECADE VI. Exercit. 2. de contractura daemoniaca; 4. de physiologia excidii Sodomorum et statuae salis; 8. de vini dulcis plenis: ex DECADE VII. Exercit. 2. de byssopo, herba sacra; 3. de byssopo mystica; 4. de morbo Hiskiae; 5. de paxillo carnis: ex DECADE VIII. Exercit. I. de מִלְּחָמָה f. ligno aloes; 3. de paralyfi vniuersali et particulari; 4. de febrî magna; 5. de decimatione olerum: ex DECADE IX. Exercit. I. de Mose chymico; 2. de morte Nabalis; 3. de corona Christi spinea; 4. de vino modico: ex DECADE X. Exercit. 5. de lilio agri; 8. de Iaspide Scripturæ. EX CENTVRIA VERO II, eiusque DECADE I. Exercit. I. de censu Augusti; 4. de ecstasi putata Christi; 5. de ἀγῶνία Christi; 7. de nummis N. Testamenti; 8. de claudis N. Testamenti: ex DECADE II. Exercit. I. de loco Fl. Iosephi de Christo; 2. de Lazaro ante portam; 3. de purpura et bysso; 4. de accentibus; 5. de lignis thynis Apocalypseos in genere; 6. de sabina Scripturæ: ex DECADE III. Exercit. 3. de decoro orantium; 4. de formulis loquendi et præscribendi medicis in S. S. 5. de calamo aromatico; 6. de Paulo a vipera demorso; 7. de quaesitis per מִרְיָם et חַמְצִים; 8. de lilio conuallium Salomonis; 10. de flore aeris Salomonis, (Sapient. Sal. c. 2. 7.) et Supplementum de purpura et bysso: ex DECADE IV. Exercit. 2. de zytho Scripturæ, 6. de pestilentia in sacris; 9. de lepra in sacris: ex DECADE V. Exercitatt. I. 2. et 3. de Elia artista; 4. de cosmeticis in sacris in genere; 5. de iisdem in specie; 6. de morbo Iorami regis Iudæ in genere; 7. de eodem in specie; 9. de femina duodecim annorum profluuiio sanguinis laborante; 10. de hydropico diuinitus curato. Vellemus et posteriores V. Decadas Centuriæ II, argumentis suis, quate-

quatenus ad rem sacram pertinent, designare: sed in exemplari, quo vsi sumus, illae desunt, vnde dubium, num lucem viderint; inprimis cum et IO. CHRISTOPH. WOLFFIVS in Indice Scriptorum, quem tomo I. *Curarum suarum in N. T.* praemissit, nonnisi Decadas V. Centuriae II. numerauerit. Alios huius generis auctores physico-medicos suppeditabit Cel. IO. SIMONIS *Introduct. in ling. Gr.* p. 270.

§. II.

Vt igitur Medici sacrae et orientalis philologiae studiosis operam commodarunt suam, sic aequum est, vt philologia vicissim his, qui medicinae operantur, opem ferat: quod fieri potest, si dictiones phrasisque ad medendi artem spectantes dilucidiores facere adlaboret. Quod cum ita sit, dabimus in praesenti operam, vt voces illas ac phrasas, quibus Ebraei et Orientales Medicos et Chirurgos, illorumque actus et operationes, aegrotos item, ac morbos, vulnera, mortem, sanitatem siue conualescentiam, partesque corporis humani, designare solent, nec non prouerbia illorum et sententias ex medicina petitas, quibus vtuntur, declarem, infimulque de Medicorum apud Orientales existentia et pretio, deque vocibus medicis tropice in sacro codice V. T. acceptis, exponamus. Qua tamen in re tractatio nostra nonnihil differet ab illa BENIAMINIS WOLFFII GINTZBURGERI Iudaei, qua *Medicinam ex Talmudicis* illustratam, sub praesidio D. GE. GOTTL. RICHTERI, Gotingae A. 1743. dedit, quia haec adstrictior magis et historica est, nostra vero generalior et philologica erit.

Philologiae cultoribus vicissim conuenit medicinae opem ferre. Vbi de nostro instituto.

§. III.

Nomen Medici apud Ebraeos est מְדִיָּקָה *medicus*, et hoc a מְדִיָּקָה *Nomina Medicorum* apud Ebraeos a *rem faciendo*.
medicatus fuit, curauit siue morbum siue vulnus. Conferri autem

tem id potest vel cum cognato verbo רָפָא *remisit, remisus fuit*; ita vt *medicus dicatur qui facit vt vulnus morbusue remittat*: vel cum harmonicis, Arab. رَافٍ vel رَافٍ *reparauit ruptam vestem, refarciuit*, Aeth. ረፋፈ : *consuit*, et Graeco ῥάπω suo, *consuo*, a quo et ῥαφίς *acus*, qua ruptura reparatur: vt *Medicus adpellatur quasi refarcinans reparansque valetudinem*, plane vt B. LUTHERVS Medicos vocauit *unfers HEYn GOTTes Flicker*, referente B. MICH. ALBERTI in *Diurnis Halensibus* anni 1751. p. 145. Priori etymologiae fauer, quod verba illa רָפָא et רָפָא significando alicubi alternant, ita vt רָפָא, quod vtitatisime *mederi* est, aliquando sit *remissum esse vel facere*, v. g. Ier. 38, 4. רָפָא *remissas facie* manus virorum bellicorum, Coh. 10, 4. רָפָא *remisso, sedario*; et contra vt רָפָא *remittere*, aliquando sit *medicari, sanare*, v. g. Ier. 3, 22. רָפָא *sanabo*, c. 8, 11. וַיִּרְפֵּי *et sanauerunt*, e. 51, 9. נִרְפְּתָה *sanata fuit*, Psal. 60, 4. רָפָא *sana*, et Ier. 8, 15. מְרַפֵּה *sanatio*. Posterior vero etymologia fulciri potest, tum ex eo, quod verbum רָפָא etiam de *reparatione altaris* dicitur i Reg. 18, 30. (vbi tamen forte tropus siue a medicina generatim, siue speciatim a chirurgia desumptus, vt infra ostendemus) tum ex Arabum prouerbio, *Medicina scisurae est, vt eam consuas siue refarcias*, de quo itidem infra inter prouerbia medicinalia. Vnde probabiliter factum, vt LXX Job. 13, 4. מְרַפְּיִם, quod *consarcinantes* proprie notat, reddiderint ἰατροὶ *medici*. Plane vt Graecis ἰατρικὴ est *sarcire, refarcire*, et *sanare, mederi*, indeque ἰατρικὴ *sartor et medicus*, et ἰατρικὴ *ars sarcienti et ars medicandi*, ab ἰατρὴ *acies*, vnde Lat. *acus*, et notissimum πανάκεια et *panacea*, omnium morborum curatio: רָפָא *reparauit fissam ruptamue amphoram, et consolidauit vulnus*.

§. IV.

Chaldaeis, Samaritis, Syris, Arabibusque adpellatur נָדוֹן, Apud Chal-
 daeos irem,
 אֲדוֹן, אֲסִי pro אֲסִי medicus, vnde Pl. נָדוֹן medici, אֲדוֹן Samaritas, Sy-
 ros, Arabes,
 et אֲסִי idem; quibus et consonat Aeth. አዲት: facultas sanan- firmando et
 di: idque a firmando et roborando, vt patet ex collactaneis, אֲסִי roborando.
 solatus, consolatus fuit, ql. solatiis animum alterius corroborauit,
 אֲסִי columen, et אֲסִי columna, spec. maior, fulcimentum, quo non
 domus tantum, sed et aliae res sustentantur, Pl. אֲסִי fundamenta,
 Iob. 38, 16. cui consonat Ebr. נִשְׁוֹן idem, Ier. 50, 15. Inde
 nomen duxerunt *Esfaei* vel *Esfeni*, celebris Iudaeorum secta.
 Saltem ita sensit PHILO Iudaeus libro de *Vita contemplatiua*
 p. 688. quanquam anceps, *Ex etymo vocis*, inquit, *vocantur* (δε-
 δεκτηριαι καὶ δεδακτηριδες) *therapeutae therapeutridesque*, *sive quod*
profiteantur medicinam praestantiorem illa vulgata per oppida omnia;
(haec enim medetur solis corporibus; illa vero et animas liberat morbis
grauibus et aduersus medelas contumacibus: — — —) sive (quia Grae-
 cum δεδακτερον et mederi et colere significat) *quod a natura et e sa-*
gris legibus didicerint colere illud Ens, quod et bono melius est. cet.
 Vide de illis IO. DAV. MICHAELIS *Introductionem in libros*
 N. T. 510. fgg.

§. V.

Arabibus porro *Medicus* variis et honorificis venit nomini- Apud Arabes
 bus: vt sunt 1) حَكِيمٌ sapiens, v. g. in inscriptione euangelii a sapientia,
 Lucae, *Euangelium S. Lucae* حَكِيمٌ medici, proprie sapientis. peritia, scien-
 tia.
 Nempe vt HERBELOTIUS in *Biblioth. Orient.* p. 413. sub voce

Hakim scribit: *Ce mot, qui signifie SAGE, PHILOSOPHE et MEDICIN, est donné par excellence à LOCMAN parmi les Arabes et à PYTHAGORE parmi les Grecs. On donne à NAPHIS BEN AOVADH le titre de HAKIM ALKERMANI, le Sage du pays de Kerman, ou plutôt le Medecin cet. Et meminimus, Medicum christianum, qui sub initium huius saeculi Constantinopoli ad nos redux puerum Turcam secum adduxerat, ab hoc Turcice non aliter compelliari, quam Hakim Pascha, i. e. Domine sapiens, ut nostris Medicus titulo Domini Doctoris adpellari solet.* 2) طَبِيبٌ *sapiens,*

peritus; ut in versione Arabica N. T. Matth. 9, 12. Luc. 5, 31. aliaue forma مُتَطَبِّبٌ Luc. 4, 23. cui consonat Aeth. ጠብብ:

sapiens, prudens, eruditus. 3) طَبِيبٌ *sciens, pergnarus, solers, a*

verbo نَطَبٌ scientia, solertia, peritiaque polluit; sub ratione, quod Medicus diligenter exploret, explorare saltem debeat,

omnia. 4) عَرَفٌ *cognitor, explorator, apud GOLIVM in Lex.*

Arab. c. 1562. ab عَرَفٌ cognouit. Et 5) Graecae quidem origi-

nis, sed Arabica ciuitate donato vocabulo, فَيْلَسُوفٌ Philosophus;

ut Pfal. 88, 11. vbi Arabs, ex graeca. LXXuirali vertens, pro

Apud Aethiopes denique a custodiendo et salvando. Graeco *ιατρον medici* posuit *أَلْعَالِمِيَّةُ philosophi.* Denique apud Aethiopes *Medici* nomen est vel *ὑφῆ: ὤζα.ρ:* *custos medicinali* siue *pharmaci*, Matth. 9, 12. Luc. 4, 23. vel *ζ.φ.η.:* *sana-*

tor, saluator, ex cognatis, siue Arabico فَاوِيٌ saluus euasit, siue Ebr. מַצִּיחַ liberauit; de quibus mox.

§. VI.

Nomina Chirurgorum ab obligando, secando, cet. Addimus *Chirurgorum* (ut qui et ipsi *Medicis* accensentur) nomina, eaque specialiora: 1. Ebr. חַבֵּשׁ *obligator vulnerum,*

i. e.

i. e. *chirurgus*, Esa. 3, 7. vbi id Vulg. vertit *medicus*, et B. Luth. *Artzt*, pro *Wundartzt*. 2) Arab. ^فأَبْس *medicus* generatim, et *medicus vulneris* s. *chirurgus* speciatim. 3) ^ججَابِرٌ *fractorum osium re- ligator reparatorque*; Pfal. 146, 2. vel 147, 3. vbi ^كجَابِرٌ ^ككَسْرِهِمْ *re- ligator fractionis eorum* respondet Ebraeo ^ממַחֲבֵשׁ ^עעֲצָבוֹתָם *obli- gans dolores eorum*, i. e. vulnera dolorem concitantia. 4) ^ججَرَّاحٌ *chirurgus vulnerarius*, a ^ججَرَحٌ *vulnus*, et hoc a ^ججَرَّحٌ *vulneravit*, *se- cuit*. 5) ^ححَاجِمٌ vel ^خخَجَامٌ *qui cucurbitas imponit*, *chirurgus*. Ce- terum apud veteres Aegyptios ^ההַרְפָּאִים *medici* fuerunt etiam ^עעֲבָדֵי הַפְּלִינִים *Medici apud Aegyptios* ^τταφιασται, vti id nominis ^οοἱ ὄ. verterunt Gen. 50, 2. h. e. *funera- tores*, *polliniflores*, quorum fuit ^ללְחַמֵּט *aromatibus condire*, ac adeo ^פפּוֹלִינִיפְּלוֹרִים *polliniflores*. ad sepulturam parare, mortuorum corpora: quo de ritu legi merentur quae IO. CLERICVS in Comment. ad l. c. ex veteri- bus scriptoribus adtulit.

§. VII.

Actum medendi curandique Ebraei exprimunt per sequentia *Mederi* s. cu- rare apud Ebraeos ef- ferre per au- ferre, libera- re, conforta- re, viuificare, cer.
verba: 1) ^פפָּקַד *primo et proprie collegit*, deinde *abstulit*, tum vero *liberavit* a morbo; vt 2 Reg. 5, 3. ^פפָּקַדְתָּ מֵמִצְרַיִם ^פפָּקַדְתָּ מֵמִצְרַיִם *ferretur per au- ferre, libera- re, conforta- re, viuificare, cer.*
tunc *collecturus*, i. e. *liberaturus* siue *curaturus* *eset eum a lepra sua*, et ibidem v. 6. et 7. Conuenit verbum, vt litteris, sic signi- ficatu, cum Arab. ^ععَضَّ et Aeth. ^ፈፈጠ። *medicatus est*, de qui- bus paulo post. 2) ^פפָּקַד *sanauit*, Hof. 5, 13. indeque ^פפָּקַד *sa- natio*, *medela*, Prou. 17, 22. quibus consonat Syr. ^ققَوَّ *euasit*, Pasf. ^ققَوَّ *liberatus est*; vtrumque vero per metathesin litte- rarum deductum videtur ab ^פפָּקַד *amouit*, Prou. 25, 4. 5. vnde et
Graeca

Graeca sunt, ὑγιής *sanus* cum suis deriuatis, et ἀκέομαι *sano, me-
deor.* Consonat eidem et 3) nomen כָּהַן *sanatio*, mutato ב in
כ eiusdem instrumenti litteram, Nah. 3, 19. אֵין כָּהַן לְשִׁבְרוֹךְ
nulla est sanatio contractioni tuae; nisi hoc malis ducere a verbo
כָּהַן *remissor factus fuit*, vnde in Piel Leu. 13, 6. כָּהַן הַפְּגַעַת *re-
missor facta est plaga*, quod negatiue ibidem declaratur וְלֹא
הִפְגַּעַת *nec progressa est plaga.* 4) הוֹדִיק proprie *confortauit*, in-
de vero *sanauit*: vt Ezech. 34, 4. אֲתָהּ הִפְחַלְוֹת לֹא הוֹדִיקָם *morbi-
das pecudes non confortastis*, et v. 16. אֲתָהּ הוֹדִיקָה אֶת־הַחֹלִיָּה אֶת־הוֹדִיק *aegrotan-
tem confortabo*; vnde et ductum est Gr. ἰσχύω *valeo, robore polleo*,
et *sanus sum*, Matth. 9, 12. 5) הִיָּה vel הוֹחִיָּה proprie *uiuifica-
uit, viuum seruauit, reuiuiscere fecit*, indeque *sanitati et integri-
tati aegrotum restituit*; vnde Hof. 6, 2. יוֹחִיבֵנו יְהוָה *uiuificabit nos*, LXX
reddiderunt ὑγιαίνει ἡμᾶς, et Neh. 3, 34. vel c. 4, 2. הִיָּהוּ *num
uiuificabunt?* iidem ἰάσονται, et ex illis Ar. *num sanabunt?* Quo-
modo et Gr. ἐζήσεν *vixit*, dicitur pro ἀνέζησεν *reuiuixit*, et hoc pro
Graeca ἰάσεται *sanatum est*, Apoc XIII, 14. coll. v. 3. 12. Quin et ipsa Graeca
et θεραπεύειν
ab Ebraeis ἰάομαι *sano, ἰάσις sanatio, ἰατρὸς medicus, ἰατρεία medicina* cet.
הִיָּה et רָפָא sunt ab הִיָּה *uiuificauit*, addita tantum Ebraeo terminatione Grae-
deducta. ca, siue verbali siue nominali. Hinc et Aethiopicus N. Testa-
menti interpres Graeca ἰάσεται *sanare* et ἰαθῆναι *sanari* reddidit
per ሕ.ጸወ: et ለ.ሕ.ጸወ: Ebraeis הִיָּה *viuere*, et הוֹחִיָּה vel
הוֹחִיָּה *uiuificare*, prorsus harmonica: v. g. Marc. 5, 29. Luc. 7, 7.
o. 9, 42. Act. 9, 34. Indidem forte nomen indeptus est antiquis-
simus medicus Μαχάων *Machaon*, quasi מַחִיָּה, Ch. מַחִיָּה vel
מַחִיָּה, Syr. ܡܚܝܐ *uiuificator, seruator, sanator*: a quo, vt et a
Chirone Centauro, medici omnes et chirurgi apud SVIDAM sub
Μαχάων

Μαχάων vocantur οἱ Χείρωνος καὶ Μαχάιονος τεχνώμενοι μελετή-
 ρατα, Chironis et Machaonis artem exercentes. 6) חֲחֹלִים et
 חֲחֹלִים ididem confortavit, indeque curavit sanavitue aegrotum,
 Esa. 38, 16. cui consonant harmonica Lat. *columis, incolumis, co-*
lumen, columna. 7) עָלַח curavit, medicatus fuit, ab עָלָה *vicit;*
superavit, quasi medicus cum morbo curando, velut cum hoste
 superando, certaret. Longe vero frequentissimum est 8) רָפָא
 vel רָפָה sanavit, de quo paulo ante: cui adfine, sed obsoletum,
 רָפָה, superest in deriuato תְּרַפְּהָה sanatio, Ezech. 47, 12. Ab illo
 autem רָפָא deduci forte possent Gr. *θεραπεύω sano, θεραπεύω*
sanatio, θεραπευτής medicus, sanator; quasi a תְּרַפָּה cum תְּ pro-
 thetico; vti a רָגַל *pes* fit תְּרַגְּלָה *pedem gressumue aptavit*, et a
 חָרַר *arsit* תְּחַרְרָה idem quod תְּחַרְרָה *animum viresue intendit*: nisi
 forte sanandi significatus ab illo famulandi et colendi, qui Graecis
 istis vocibus nativus est, facilius deriuaretur; cum utrique me-
 dici sint naturae et aegrotorum *ministri.* 9) Latina ipsa, *mederi,*
medela, medicus, cet. originem suam forte habuerint ab *extensio-*
ne et prorogatione vitae, quam promouent, a מָרַד extendit, vnde
מָרַד יָמַי extensio s. terminus vitae, Pf. 39, 5. Ar. מָרַדִּי et מָרַדִּי ex-
tendit, produxit, et diuturnitatem vitae eius addidit.

§. VIII.

Eosdem actus reliqui Orientales insuper his, quae subii- Idem sanandi
 cimus, designant verbis. Chaldaei, Samaritae, Syri, 1) שָׁמַר actus quibus
 et שָׁמַר proprie (vt ex cognatis verbis liquet) firmavit, roboravit, ceteros
 indeque sanavit, curavit, quibus consonat Arab. سَمَّرَ curavit Orientales,
 B medi-

medicamento imposito, medicatus fuit, sanauit vulnus. Quod verbum Ebraeis quoque in vsu olim fuisse, docet proprium viri nomen נֹדֵן Asfa, i. e. sanauit s. corroborauit Deus. 2) Syr ܢܘܕܝܢ proprie mundauit, tum vero sanauit, exprimendo Graeco ἰατρικὴν sanare, Luc. 17, 15. plane vt ibidem v. 14, 15. in ipso Graeco textu καὶ ἰατρικὴν mundare et ἰατρικὴν sanare, inuicem alternant. 3) אֲשִׁיבָה i. q. הִחֲלִימָה sanauit, sanitati restituit. 4) Chald. ܢܘܕܝܢܐ medicina, proprie reparatio: et ܘܢܘܕܝܢ i. q. ܕܘܩܪܘܢܐ sanatio.

ac speciatim
spud Arabes.

Arabes vero huius significatus verbis abundant: vt sunt 1) أَجَلَّ congregauit, collegit, et medicatus fuit, medicinam fecit, pec. do-
lori colli. 2) أَصَأَ, de quo modo sub Ch. ٸٸٸ; 3) أَشَى sanauit, consolidauit os fractum, quod praecedenti harmonicum est, vt et sequenti 4) أَوْشَى iuuit medicina restituitque aegrotum; tum hoc vero, tum illud, tum istud, cum Ch. ٸٸٸ et ٸٸٸ, proprie corroborationem notant, vti sub nominibus Medici, ostensum fuit. 5) أَبْرَأَ sanitati restituit, quasi purum immunemque a morbo fecit. 6) أَوْشَعُ in os navesue indidit medicamentum, proprie miscuit. 7) دَاوَى medicatus fuit, curauit; quasi pro obiecto habuit aegrotum, a ٸٸٸ et ٸٸٸ aegrotauit, Apoc. 3, 18. c. 22, 2. 8) طَبَّ medicinam fecit, medicatus fuit, proprie scientia polluit, vt ٸٸٸ: sapiens, prudens fuit: vide dicta §. V. n. 2. 9) لَدَّ per vnum oris angulum infudit aegrotio medicamentum. 10) دَأَفَى medicatus fuit, proprie consumpsit, absumpsit morbum, coll. Num. 16, 26. et huic harmonicum 11) شَفَى vel أَشَفَى idem, ex conuenientia siue cum Ebr.

Ebr. חָסַף , de quo videfis §. VII. n. 1. siue cum Aeth. חֲזַפ :

consuit, saxit, coll. §. III. 12) עָלַח *sanauit, medicatus fuit*, Ex.

21, 19. 13) עָלַי *incolumem seruaui, et sanitati restituit*, quo-

rum illud ad diæticam, hoc ad therapeutica[m] pertinuerit.

14) עָלַח *sanum reddidit*. Sed nec Aethiopicis verba omnino et apud Ae-

defunt: 1) WZP : *medicamentum praebuit, medicinam adhibuit*,

proprie *tinxit, liquore infecit*, sicut apud nos hoc illud medica-

mentum *tincturae liquorisue* nomine venire solet. 2) ZPH :

curauit, sanauit, de quo vide §. V. sub finem. 3) ZPH : pro-

prie *opitulatus est, iuuuit*, tum vero *sanauit*. Act. 10, 38. quo fen-

su Germ. *helfen, gebolfen haben*, etiam de medicis dicitur.

§. IX.

Operationes chirurgicas speciatim notant hae voces: apud Operationes

Ebraeos 1) זָרַר *exprimi*, Hiph. זָרַר *expresit, exprimendo* pus sa-

niemue ex vulnere *elicuit*. 2) חִבַּשׁ *ligauit, obligauit*, siue vul-

nus, Esa. 30, 26. siue vulneratum fractumue hominem, Ezech. chirurgicae
quibus voca-
bulis adpel-
lentur apud
Ebraeos,

34, 4. 16. Hof. 6, 1. 3) מָרַח *cataplasmauit, proprie ficuit, tri-*

uit, Esa. 38, 21. *Acciperent masam ficuum על השחין*, ex

interpretatione Vulg. *et cataplasmauerunt*, LXX $\alpha\gamma\lambda\ \tau\epsilon\lambda\epsilon\psi\omicron\nu\ \alpha\gamma\lambda\ \kappa\alpha-$

$\tau\alpha\pi\lambda\alpha\sigma\alpha\iota$, *et tere et cataplasma*; pro quo in parallelo 2 Reg. 20,

7. est עַל־הַשְּׁחִין *et imposuerunt vlceri*. 4) רִבַּד *emolliuit*

vnguento. Ex quibus tria verba, synonyma quidem, sed di-

uersas operationes notantia, coniunguntur Esa. 1, 6. לֹא זָרַר וְלֹא

$\text{חִבַּשׁ וְלֹא רִבַּד בַּשָּׂמֶן}$ *non expresa, nec obligata, nec emollita*

oleo sunt vulnera. Apud Chaldaeos et Syros 1) זָבַח *fasciauit*, apud Chal-

fascia ligavit, obligavit, Psal. 147, 3. Luc. 10, 34. Iob. 5, 18.
 2) צָמַד et צָמַד *obligavit*, proprie *iunxit, copulavit*, coll. Targum
 Ezech. 34, 4. 16. et Syr. Esa. 1, 6. 3) לָמַח *emolliuit vulnus*, Esa.
 1, 6. 4) שָׂרַשׁ *obligavit vulnus, cataplasma imposuit*. 5) תָּקַף
corroboravit, quod Esa. 61, 1. respondet Ebraco שָׁבַב *obligavit*.

et apud Ara- Et apud Arabes 1) جَمَر *religavit, consolidavit, integritati reddidit*
 bes. fractum os. 2) حَمَم *cucurbitas imposuit*, sanguinis attrahendi
 ergo, *iisue curavit* aliquem chirurgus; de quo vide §. VI. n. 4.
 3) صَل *obligavit vulnus*, probabiliter ex Ebr. שָׂעַץ *firmavit*, et
clausit. 4) صَد idem, et *emplastrum obduxit vulneri*, Luc. 10,
 34. et Coni. V. *cataplasmauit*, Esa. 38. 21. Conf. praecedens sub
 n. 2. Chald. צָמַד . 5) رָفَد *obligavit* seu *stipavit* vulnus, proprie
 idem quod Ebr. רָפַד *suffulcivit*.

§. X.

Nomina Me-
 dicorum et
 Chirurgo-
 rum, opera-
 tionumque
 illorum, cata-
 chrestice tri-
 buta Magis et
 incantatori-
 bus, eorum-
 que operatio-
 nibus.

Vtut autem pleraque tum medicorum chirurgorumque;
 tum medicarum et chirurgicarum operationum nomina, par-
 tim honorifica, partim honesta sint apud Orientales, a *sapien-*
do, sciendo, vivificando, liberando, salvando, iuvando, sanan-
do, medendo, corroborando, firmando, ligandoue, desumpta;
 dolendum est tamen, aliqua illorum per ingentem cata-
 chresin ipsis quoque cesisse *incantatoribus, veneficis ac magis,*
 eorumque *operationibus magicis*. Vt sunt: 1) חָכֵם *sapuit*, et
 חָכֵם *sapiens, doctus, spec. philosophus, medicus fuit*: inde vero
 Ex. 7, 11. הַחֲכָמִים *sapientes* coordinantur cum הַמְכַשְׁפִּים *prae-*
stigiatoribus et הַחֲרָטְמִים *magis* Aegyptiis, Mosi contrariis et
 oppo-

oppofitis; et Pfal. 58, 6. *incantans incantationes* vocatur מַחֲבֵר ad
fapientiam (magicas puta artes) *institutus*. 2) טָבִי scientia pol-
 luit, medicatus fuit, et fascino praestigiisque vsus fuit, indeque
 טָבִי vel טָבִי medicina, curatio, et fascinum. 3) Ch. סִס odor-
 ramentum, aroma, et pharvacum tam malum quam bonum: vnde
 סִס הַחַיִּים vel סִסָּא דְחַיִּי pulvis vitae, pharvacum vitale, et סִס
 הַמָּוֶת vel סִסָּא דְמוֹתָא pulvis lethalis, venenum mortiferum, apud
 Buxtorfium in Lex. Talm. p. 1494. plane vt 2 Cor. 2, 16. Οἷς μὲν,
 ὁσμὴ θανάτου εἰς θάνατον οἷς δὲ, ὁσμὴ ζωῆς εἰς ζωὴν. Aliis qui-
 dem odor mortis in mortem, aliis autem odor vitae in vitam.
 4) Aeth. WZP: medicinam adhibuit, et veneficiis incantationi-
 busue petiit; פִּזְלֵי: medicamentum, et incantatio, veneficium.
 5) עֲרָףִי medicus, et bariolus; vtrumque ab עָרַף sciuit, cogno-
 vit. Quod vt ne nimis mirum videatur, reputandum est, Grae-
 cis Latinisque idem vsu venisse, vt γνῶσις sit cognitor et magus,
 Φάρμακον, pharvacum, medicamentum, venenum, virus, vt et sā-
 lubre et noxium medicamentum significauerit; Φαρμακείω medica-
 menta conficio, et veneficio vtor. Sic ab Aeth. מִנִּין: sapuit,
 prudens fuit, dicta מִנִּיןִי: venefica; et a sagiendo, h. e. a scien-
 do et acute sciendo, saga, coll. CICERONE lib. I. de diuinat. c. 31.
 Sagire sentire acute est, ex quo SAGAE anus, quia multa scire vo-
 lunt. Nobis item Germanis dicta eine weise Frau, saga, a weise
 sapiens. Sica חֲבֵר sciuit, cognouit, fit Ebr. חֲבֵר חֲבֵר incantans
 (i. e. exercens, adhibens) incantationem, Deut. 18, 11. itemque
 Chaldaicum מַחֲבֵר et Syr. مَحْبِر incantator, ibidem et Pfal. 58, 6.

Ab יָדַע, Syr. ܝܕܥܐ, Arab. عَرَفَ et Gr. γινώσκω, *cognoscere*, *fiunt*,
 יִדְעֵנִי, יִדְעֵנִי, יִדְעֵנִי vel מִדְּבָרָךְ, מִדְּבָרָךְ, עֲרַף, et γινώσκεις, *bariolus*: سَاحِرٌ est *scire*,
 et *fascinare*, *incantare*, indeque سَاحِرٌ *magus*, Act. 13, 6. 8. et
 سَاحِرٌ عَلِيمٌ *magus sciens* seu *sapiens*, Coran. c. 7, 106. c. 26, 31. 36.
 quod ipsum epitheton, ab عَلِمٌ *sciuit*, *scientia polluit*, originem
 dedit nomini Ἐλύμωσις, quod Graece explicatur a Luca ὁ μάγος
magus, vnde Pl. ܐܠܥܠܡܐ *docti*, i. q. Ebr. הַחֲרָשִׁים *magi* Ex. 8, 18.
 cet. Quin ipsum nomen *magi*, quod teste CICERONE de diuini-
 nat. l. I c. 23. *sapientum et doctorum genus habebatur in Persis*, per
 abusum ad *incantatores* tractum est. Vt adeo nec *Medicis* fraudi
 fit, quod honorificae illorum adpellationes etiam *fascinatoribus*
*bariolis*que per abusum fuerint tributae.

§. XI.

Sanitas ac va-
 lerudo qui-
 bus vocabulis
 notetur apud
 Ebraeos,

Sanitatis ac valetudinis status hisce describitur vocabulis,
 apud Ebraeos: 1) חַיִּי *uiuus*, חַיָּה *uiuere*, et מְחַיֶּה *vitalitas*, pro
sanus, *sanum esse*, et *sanitas*, vnde LXX Leu. 13, 15. 16. הַבְּשֵׁר
 הַחַיִּי verterunt ὁ χρώς ὁ ὑγιής *color sanus*; Esa. 38, 21. אֶצְעָ וְיָחַי
 ὑγιής ἔσῃ; et Leu. 13, 10. בְּשֵׁר חַיִּי וּמְחַיֶּה אֶצְעָ אִפְּדֹה אֶת
 ὑγιής τῆς ζωῆς. Sic Arab. حَيٌّ *vixit*, et *bene valuit*; Aeth.
 ሕዋዕ: *vixit*, et Luc. 7, 10. *sanus fuit*. 2) חָלִים *valuit*, *robu-*
stus fuit, Iob. 39, 4. Chald. חַלִּים et Syr. ܫܠܡܐ idem; vnde
 Chald. חַלִּים et Syr. ܫܠܡܐ *sanus*, *saluus*, *integer*, et Lat. *colu-*
mis, *incolumis*, *incolumitas*: plane vt Lat. *valere* et *vires roburque*
 et

et secundam valetudinem notat, *starck und gesund seyn*; pariter Gr. ἰσχύειν et viribus valere et prospera esse valetudine, vt Marc. 2, 17.

3) שָׁלֵם *integer, perfectus*, indeque *saluus, sanus, incolumis*, Gen.

33, 18. שְׁלוֹם *integritas*, indeque non solum *pax*, sed etiam *in-*

columnitas, sanitas; vnde a LXX redditur per ὑγιαίνειν Gen. 29, 6. c. 37, 13. c. 43, 27. 28. 4) מָתָם *integritas, perfectio, et sanitas*;

vt Esa. 1, 6. *A planta pedis eius usque ad caput, מָתָם אין בו מָתָם nulla*

est in eo sanitas, et Psal. 38, 4. 8. *nulla est in carne mea מָתָם inte-*

gritas, id est secundum LXX, *valetudo sanitas*. Nisi hoc malis de-

ducere a מָתָם *extendit*, vt ab *extensione et prorogatione vitae* no-

men acceperit. Apud Chaldaeos et Syros, 1) praeter מָתָם et apud Chal-
 daeos et Sy-
 2) סָלַם, de quibus modo sub Ebraicis, 2) בְּרִיאָה *sanus*, proprie ros,

i. q. Arab. بَرَاءٌ et بَرِيٌّ *purus, immunis, liber*, v. g. a labe, vitio,

morbo, indeque בְּרִיאָה *sanitas*. Apud Arabes, 1) praeter apud Arabes,

2) حَيٌّ *vixit*, de quo paulo ante, 2) صَحٌّ *proprie integer*, deinde

sanus fuit, et hinc صَحَّاحٌ *integer, et sanus*, Pl. اصْحَاحٌ ἰσχύοντες *sani*,

Matth. 9, 12. Apud Aethiopes, 1) praeter ሕዋዕ: *vixit*, et apud Ae-
 de quo modo sub Ebraicis; 2) ጥዕዖ: *bene valuit*, vnde ibid. thio-
 3) ጥዕዖ: *oi ἰσχύοντες*; quod conuenire videtur cum Ebr. פָּטַע
 4) פָּטַע: *fixit*, indeque *firmavit, et plantauit*.

§. XII.

Obiectum artis medicae est vel personale vel reale. Et perso- *Obiectum ar-*
nale quidem obiectum est Homo, dictus, ex quo post lapsum mor- *tis medicae*
talis esse coepit, Ebraice vel a termino vitae, מָתָם Pl. מְתָיִם, *homo, a ter-*
mino vitae,

h. e.

vel ab *infirmi-* h. e. *terminabilis*, (vti Latinis *mortales*, nobisque *die Sterblichen*)
mitate dictus, a מַתִּי usque quo? quando? vel ab *infirmi-* אֲנִיּוּשׁ, Chald. et Sa-

mar. אֲנִיּוּשׁ, Syr. اِنْفِيس, Arab. اِنْسَانٌ vel اِنْسَانٌ, Aeth. አንድ :

hoc est, *morbidus, infirmus, aeger, miser*; ab אֲנִיּוּשׁ *infirmus fuit, aegrotauit*. Planum est enim, (vt COCCEIUS in *Lex. Ebr.* sub illa voce notauit) *hoc nomen esse aduentitium a miseria incurabili, in quam cecidit per peccatum*. Nempe vt Apostolo Ebr. 7, 28. vocantur ἀνεργαστοι ἔχοντες ἀδένειαν, *homines peccato infecti, indeque infirmitati obnoxii*. Quin si nomen אֲנִיּוּשׁ *homo* ex forma sua spectetur, abstractiuum potius, quam concretiuum est, notans *infirmi-* et *miseriam* ipsam velut in abstracto, ad instar אֲנִיּוּשׁ *factor*, מְלִוּוּת *plenitudo*, חֹרֶר *nigredo*, cet. vt, quemadmodum dicitur, *senectus ipsa* vel *ipse morbus est*, sic dici queat, *homo ipse morbus est*. Speciatim homines *qua aegrotantes*, vocantur Matth. 9, 12. οἱ κακῶς ἔχοντες, indeque ibidem Syr.

speciatim
aegroti.

אֲנִיּוּשֵׁי דַבְּרֵי אֲנִיּוּשֵׁי דַבְּרֵי qui male adfecti sunt, Arab. اِنْسَانٌ اَلْاَسْتِغَامٌ *ad-*
fecti morbis, Aeth. አለ : Pሐድ : proprie *qui patiuntur*, plane vt nostro stilo qui aegrotant, *patientes, Patienten*, vocantur.

Aegrotare
quibus voca-
bulis adpel-
letur Ebraeis.

Aegrotare autem effertur, Ebraeis quidem 1) אֲנִיּוּשׁ *infirmatus* fuit, et quod huic adfines est, 2) אֲנִיּוּשׁ *aegrotare*, Psa. 69, 21. a quo et Graeca, νόσος *morbis* et νοσέω *aegrotare*, originem duxerunt. 3) חֹרֶר *languit*, spec. ex profluuiio sanguinis, Leu. 12, 2. 4) חֹרֶר vel חֹרֶר *dolere*. 5) חֹרֶר 2 Par. 16, 12. vel visitiore forma, 6) חֹרֶר *aegrotauit*, quod praecedenti חֹרֶר *dolere* adfines est, quia aliqui *morbis* coniuncti sunt cum *doloribus*; vnde et ipsum חֹרֶר *aegrotare*, alicubi *dolere* est, 1 Sam. 22, 8. Idem censendum

de

de 7) חָלַל *sauciatus fuit*, et 8) יָחַל ab הוֹחִיל *doluit*, Ier. 4, 19.

9) כָּאָב *doluit*. Porro qui *gravius aegrotant*, ita vt lecto adfixi sint, Ebraeis vel simpliciter שְׁכָבִים *decumbentes*, Pfal. 41, 9. vel

plenius לְמַשְׁכָּב נִפְלִים *cadentes vel lapsi in lectum*, *bettlägerig*, Ex. 21, 18. adpellantur, et lectus ipse, in quo decumbunt, Ebr.

עָרַשׁ דָּרִי, Chald. שְׁוִי מַרְעָא, אַמְפֵּן נִבְאָן, שְׁוִי מַרְעָא, Ar. وَجَعٌ وَجَعٌ,

et Aeth. ሆረገጽ ፡ ሆረገጽ ፡ ሆረገጽ ፡ *lectus infirmitatis, morbi, dolorum et passionis, das Krankenbette*, Pfal. 41, 4. Etiam *passiva voce* Ebraeis

aegrotare dicuntur qui *gravius et paene incurabiliter aegrotant*: vt

Esa. 17, 11. כָּאָב אָנוּשׁ, et c. 30, 15. מְכָאָב אָנוּשׁ *dolor aeger*

passive, pro *aegerrimo et incurabili*; Ier. 15, 18. מַכָּה אָנוּשָׁה

plaga passivae aegra, pro immedicabili; 2 Sam. 12, 15. וַיִּאֲנַשׁ *et*

aegrotavit passivae, i. e. lethaliter; Dan. 8, 27. נַחֲלִיתִי *infirmatus*

fui, pro graviter aegrotavi. Quod ad ceteros Orientales; Chal-

dacis, Samaritis, Syris, דָּוָח, דָּוָח, קָטַב, כָּאָב et כָּאָב est *doluit*,

et מַרְעָא *aegrotavit*: Arabibus vero نَوِيءٌ vel نَأٌ *aegrotavit*,

male habuit; كَيْبٌ *dolore languit*; مَرَضٌ *aegrotavit, de-*

bilis fuit, vnde Gallicum *merode*; سَعَمٌ *male habuit, aegrotavit*: ac

denique Aethiopicis ጸጸጸ *aegrotus factus est*; ሙሙ: idem,

proprie vero *passus fuit*.

§. XIII.

Reale vero medicorum obiectum sunt morbi, et hi vel ad me-

dicinam in uniuersum, vel speciatim ad chirurgiam spectantes:

tum hi, tum illi, vel generalioribus vel specificis nominibus suis dicti. Generaliora morborum medicis curandorum nomina Ebraica

ceterisque Orientalibus.

Reale Medicorum obiectum, morbi, hique vel ad uniuersam medicinam

C

sunt

spectantes,
generaliori-
bus suis disti-
nominibus;

sunt 1) דרי *vel* מדרה *languor*; 2) חבלים *dolores*, spec. *partus*, Ier. 13, 21. Iob. 21, 17. dicti a *ligando* seu *constringendo*; vt concipiantur instar *funium*, qui et ipsi nomine חבלים veniunt, con-
simili orationis tropo ac Iob. 36, 8. *Capiuntur funibus miseriae*, מחלה, מחלה, מחלה, חלי 4) *dolor*; מחלה, חלי 3) *dolor*; בחבלי עני מחלוי et מחלוא *morbus*; 5) מכאב et כאב *dolor*; 6) ציר idem, pariter a צור *vel* צרר *ligare*, *constringere*, Esa 21, 3. Chaldaica vero et Syriaca, כִּיבֹּא, כִּיבֹּא *dolor*, et מרעא, מרעא *morbus*. Arabica, ^ووجع *mor-*
^سمرض *vel* ^سسقم *morbus*, ^سسقم *morbus*, ^سسقم *morbus*, ^سسقم *morbus*, ^سسقم *morbus*. Aethiopica, P.P. : et ἰῶσις : idem.

§. XIV.

vel ad chir-
urgiam spe-
ciatim, eo-
rumque no-
mina apud
Ebraeos,

Ad *chirurgiam* spectantium morborum vulnorumve nomina Ebraica sunt: 1) אִבְעָבֹעַת *pustulae, vesicae*, a בעה *bullire fecit*, אִבְעָבֹעַת *effervuit, commotus fuit sanguis*; 2) חֲבָרָה (Esa. 53, 5.) *vel* חֲבָרָה *tumex, vibex*, ex tusione verberibusue, collecto sub cure sanguine vel pure, a חָבַר *collegit, coniunxit*; 3) מַכָּה *plaga, vulnus*, ac speciatim Esa. 1, 6. מַכָּה מְרִיחַ *vulnus humens, sanguine madens*, ab Ar. طرو *vel* طري *recens fuit*, et huic adfini ضار *sanguine manavit vulnus*; 4) פָּצַע *vulnus ex scissione, a פָּצַע vul-*
neravit, cui adfine est בצע scidit, fidit, secuit; 5) שִׁבַר *confractio*, vt, si membrum aliquod fractum habeas; 6) שִׁחִין *vltus*. Chaldaica et Syriaca: 1) בוּעָה et אִבְעָבֹעַת *pustula, vesica*, a בעה et בצע *bulliunt*; 2) חָבַר et חֲבָרָה *vulnus*; 3) נַפַּח et נַפַּח *tumor*,

apud Chal-
daeos et Sy-
ros,

mor, ab inflatione, a נפח, Chald. נפחה, נפחה, נפחה et נפחה:
 fluit, influit, suffluit; 4) שִׁחֲחַנָּה et שִׁחֲחַנָּה ulcus, a שִׁחַחַן,
 שִׁחַחַן, שִׁחַחַן et שִׁחַחַן: caluit, incaluit. Arabica: 1) جرح et apud Arabes
 جرح ulcus et vulnus, a جرح et جرح vulneravit, vlcerauit;
 2) نَغَطَةٌ ethymata, pustulae, a نَطَّ bulliendo effervuit; 3) نُوْعُ tu-
 mor. Aethiopica: 1) ስብሰብ: exulceratum fuit vulnus; et Aethio-
 2) ጸለሰ: ulcus et vulnus; 3) ቀረጥ: vulnus ex ictu hastae acce-
 prum. 4) ስብሰብ: fractura cruris; et 5) ቀረጥ: vulnus.

§. XV.

Grauiores lethiferique tum morbi tum vulnera in Codice Grauiores
 sacro sic describuntur: Deut. 28, 59. מְכֹרֵי גְדֻלַּת וְנֹאמְרוֹרֵי מְכֹרֵי
 מְכֹרֵי גְדֻלַּת וְנֹאמְרוֹרֵי plagae magnae et perseverantes, et morbi mali
 perseverantesque; 1 Reg. 17, 17. וַיְהִי חֲלִיוֹ חֹק מֵאֵד עַד אֲשֶׁר לֹא וַיְהִי חֲלִיוֹ
 חֹק מֵאֵד עַד אֲשֶׁר לֹא Fuit morbus eius validus valde, usque dum non re-
 maneret in eo spiraculum; 2 Par. 16, 12. עַד לְמַעַלָּה חֲלִיוֹ עַד לְמַעַלָּה
 חֲלִיוֹ usque ad summum procescit morbus eius; c. 20, 18. חֲלִי לְאִין מְרִפָּא חֲלִי
 לְאִין מְרִפָּא morbus immedicabilis; v. 19. תְּחַלְּאִים רָעִים תְּחַלְּאִים
 morbi maligni; Esa. 38, 1. חֲלָה חֲזָקִיהוּ לְמוֹת חֲלָה חֲזָקִיהוּ לְמוֹת
 aegrotavit Hizkias ad mortem usque; Ier. 14, 17. חֲלָה חֲזָקִיהוּ לְמוֹת
 חֲלָה חֲזָקִיהוּ לְמוֹת confractio ingens, et plaga incurabilis valde;
 c. 15, 18. חֲלָה חֲזָקִיהוּ לְמוֹת חֲלָה חֲזָקִיהוּ לְמוֹת חֲלָה חֲזָקִיהוּ לְמוֹת
 חֲלָה חֲזָקִיהוּ לְמוֹת Quare factus est dolor meus perpetuus, et plaga mea incurabilis,
 ita ut renuat sanari? Vide et quae §. XII. de pasivis morborum
 verbis modo diximus.

§. XVI.

Specifica
morborum,
vitiolorum vul-
nerumque
nomina in
Codice S.

Species morborum, vitiolorum, vulnerumque sequentes in S. Scriptura V. T. commemorantur: 1) Leu. 13, 2. שֵׁחַת אוֹ בְּהָרַת סַפְחָה אוֹ בְּהָרַת vulgo *tumor*, sec. Chald. *fossula*, rectius vero secundum interpretes Syr. Arab. *macula*, vel sec. Vulg. *diversus color*, aut *scabies*, (quae alibi et מַסְפַּחַת vel מַשְׁפַּחַת adpellatur) aut *papula alba*, seu praeludia leprae; 2) ibidemque v. 3. נֶגַע צִרְעָה *plaga leprae*, cum capillo in album mutato, et subsidente cute, qui est status leprae completae; et 3) v. 11. specialissime נֶגַע מוֹשְׁכָה צִרְעָה *lepra inueterata*, et 4) v. 51. 52. צִרְעָה מִמְאֵרֶת *lepra*, sec. aliquos *amara* s. *molesta*, quasi ex cognato מָרַר *amarus fuit*, rectius forte *crudescens*, ex Arab. ^عل *irritauit*, et intransitiue *recreduiit*; 5) v. 30. נָחַק נָחַק *porrigo*, siue, vt ibidem per authenticam interpretationem declaratur, צִרְעָה הָרָאשׁ אוֹ הַזָּקָן *lepra capitis aut barbae*; 6) v. 39. בְּחַק i. q. Arab. ^بهق *vitiligo* siue *leuce*, qui morbus ibid. describitur בְּחֵרוֹת בְּחֵרוֹת לְבַנֹּת בְּחֵרוֹת *pustulae contractiores albae in cute carnis*; 7) Deut. 28, 27. Percutiet te Dominus בְּשֵׁחִין מִצְרַיִם *ulcere Aegypti, et mariscis, et scabie, et prurigine*. Ex quibus quid sit *ulcus Aegypti*, declarat ibidem v. 35. וְעַל הַשְּׁקָמִים וְעַל הַבְּרַפְּיִים וְעַל הַשְּׁקָמִים *ulcus malignum super genibus, et super tibiis s. cruribus*: forte idem malum, quod ibid. v. 60. his pingitur verbis, אֲשֶׁר יִגְרַח מִמֶּנִּיהֶם *omnes morbi Aegypti, a quibus timuisti*. Vide quae 10. CLERICVS in Comment. tum ad Deut. 7, 15. tum ad c. 28, 27. 35. de his morbis Aegyptiacis ex PLINIO et ex THEVENOTII *Itinere Orientali* excerptis. Alter vero morbus, עַפְלִים, sunt *tumores in obfcoe-*

obscœnioribus pudendisue corporis partibus, quales Philistæcis a Deo immisisti leguntur 1 Sam. 5, 6. 9. 12. ab העֶשֶׂיל *extulit se*, a quo et העֶשֶׂל *clivus*. Concinit Arab. عَقْلُ *tumore, simili herniæ viscerum, anteriore vulvæ parte laboravit mulier, camela, vnde عَقْلُ ipse illo morbus*. Ibidem pro עפליים secundum Kri legitur טהורים (quod et in ipso textu legitur 1 Sam. 6, 1 r.) et sic Chald. טהורים et Syr. ܥܕܡܢܐ verterunt, significatu eodem: probabiliter ex cognato טור i. q. תור *obire, circumire*, ab orbiculari et rotunda figura. Arabibus vocantur باصور, بوسيس, باسور, بوسيب, Plur. بواصير, بواصير et بواصير *haemorrhoides*; افسس *auferus fuit*, vnde Ebr. בסר *omphax, vna immatura*: sicut et Lat. *marisca* proprie *vilis et insipida ficus* est, et nostris quoque idem vlcis *Feigblaetern* et *Feigwarzen* audit. Tertium morbi genus גרב i. q. Chald. גרב vel גרבא, Syr. ܓܪܒܐ, et Ar. جرب *scabies, a جرب scabiosus fuit*, siue potius ab similiter inchoato Ebr. גרב, Chald. et Syr. גרב, ܓܪܒܐ et جرب *scapfit, abrasit*. Denique quartum morbi genus חרס *prurigo, scabies sicca*, nomen habet siue ab Arab. حرس *scabit ferro vel unguibus*, vnde idem חרס et *testam* notat, quali Iobus ad scabendum se usus fuit, Iob 2, 8. vel quia *solem* pariter significat, potius ab *vrendo* et *ardendo*, ex cognatis חרה *arsit* et חרר *vsit*. 8) Coniunguntur Exod. 4, 11 *Quis ponit auris aut surdum, aut caecum?*

9) Est et plenior morborum malorumque adfectuum catalogus
Leu. 21, 18 — 20. עוֹר caecus, כְּסוּחַ claudus: חָרָם secundum τὰς ὁ.
καλοβόρρον qui mutilo et praefecto naso est, et sec. ONKELO SVM,
qui laesus est naribus; cui consonat Arab. أَخْرَمٌ qui fissum habet la-
bium vel imbricem narium, vel sectum nasi mucronem, vel perfora-
tam aurem; succisamue alam intermediam scapulae: שְׂרִיעַ praelongus

aliquo membro, ab הִשְׁתַּרַע extendit se, et Arab. شَرَعَ in longum
protendit, cui opponitur קָלוּט contractus, curtus; שֶׁבֶר רֶגֶל fra-
ctio pedis; שֶׁבֶר יָד fractio manus; גִּבְזוֹ gibbosus; רַק minutus f. iusto
gracilior; בְּעֵינוֹ תַּבְלֵל in cuius oculo est suffusio ex albo nigroque;
גִּרְבַּי scabies; יִלְפַח impetigo, a quo est Gr. λεπίς squama, et λέ-
πρα lepra; מְרוּחַ אֶשֶׁר attritus testiculo. Item 10) Deut. 28, 21.

22. שְׂחָף pestis; שַׁחֲפַת tabes, i. q. ibidem Arab. سَحَابٌ tabes,
phthibis, a سَحَفٌ refecuit a dorsi carne adipem, ab osse carnem;
conuenit et cum سَخَاةٌ macies; קַדַּחַת, דִּלְקַחַת et חֲרָחַר, species
februm, vtut, quomodo differant, determinare vix liceat, omnes
ab ardore dictae, haec a חָרַר vsit, illa a דָּלַק arsit, ista a קָדַח

accendit; יִרְקוֹן i. q. Arab. يَرْقَانٌ vel كَرْقَانٌ, de homine, iherus
f. morbus regius, de fegete vero, vitium quo ante maturitatem
flauescit, vtrumque ab יָרַק viridis et flauus fuit, vnde et Lat.
morbus arcuatus vel arcuatus, vom grün und gelb aussehen. Adde

11) Esa. 21, 3. כְּמַחְנֵיבִים חִלְחִלָה dolor in lumbis; 12) Ezech. 21,
11. שֶׁבֶרֹן מַחְנֵיבִים fractio lumborum; Item 13) 2 Par. 21, 15.
מַחְלֵה מַעֲיֵם vel מַחְלֵה חֲלֵי morbus viscerum, quem Elias Ioramo omi-
natus,

natus, hic vero ipso actu passus fuit, et hoc ita, vt post bien-
nium a morbo viscera effuderit v. 18. de quo vide b. 10. IAC.
KAMBACHIVM in b. 10. HENR. MICHAELIS Adnotatt. vber.
ad l. c. *Dysenteriae* genus fuisse ex eo colligi potest, quod Act.
28, 8. *δυσεντερίαν* Syro פֶּטֶרְיָא פֶּטֶרְיָא *dolor viscerum*, et Arabi
فَطْرِيَاءِ ¹¹ ¹⁰ ⁹ ⁸ ⁷ ⁶ ⁵ ⁴ ³ ² ¹ *corrosio viscerum* dicitur: sicut et Gr. *δυσεντερίαν* est a
δύς difficultatem notante, et *έντερον* intestinum. Denique 14) 1 Reg.
15, 23. et 2 Par. 16, 12. rex Asa אֶת־רַגְלָיו חָלָה אֶת־רַגְלָיו *aegrotavit pedibus*,
quae *podagrae* periphrasis esse videtur. 15) *Ἰδρωπιδός*, seu aqua
intercute laborans, in toto codice V. et N. T. nonnisi semel me-
moratur Luc. XIV, 2. redditurque Syr. פֶּטֶרְיָא פֶּטֶרְיָא *passus con-*
gregationem aquarum, Aeth. Φ - Π - Θ : *passus congregationem* sim-
pliciter, Ar. ¹¹⁰¹⁰³ سوسنسي *qs. potu rigatus*, quod nomen interpres
Perf. ex Syro verrens, vt terminum artis retinuit, sed cum ad-
iecto scholio: i. e. *tumefactus toto corpore*. A quo Arabico et Grae-
cum *ἀσπιδης* species aquae *intercutis* non minus, quam *ἀσπιδς* *uter*,
forte nomen habet.

§. XVII.

Specialissime *pestis* siue *pestilentia* Ebraeis adpellatur דָּבָר, Specialissima
a verbo דָּבָר, non qua *locutus est* significante, sed qua *duxit*, nomina
egit, *impulit*, pec. *stimulo*; vnde Psal. 18, 48. וַיִּדְבֶּר עַמִּים תַּחְתִּי *duxit*,
et egit populos sub me, id est, *subegit* vel *subiecit* *mibi*, דָּבָר *du-*
ctus, *actus*, דָּבָרִי *raris*, ab *agendo* et *impellendo*, דָּבָרִי *apis*,
aculeo suo, velut *stimulo* bouem aratorem agricola, *impellens*,
et per litterarum metathesin, דָּבָרִי *aculeus*, *stimulus*: vt *pestis*,
perinde ac 1 Cor. 15, 56. *peccatum*, concipiatur tanquam דָּבָר *pe-*
ccatum

τρον τῆ θανάτου stimulus mortis. Vnde denominatum דָּבַר *perdidit, exitio dedit.* Quomodo et Arabibus a طَعْنٌ, quod Ioh. 19, 37. τῷ νευτέῳ *pungere* siue *perforare* respondet, passivum طُعِنٌ est *peste ictus fuit* & *laboravit* et *interiit*: et *pestis* ipsa στυγνύμωσ adpellatur وِصَالُ الْحَسَنِ *hastae* s. *lanceae Diaboli*, apud I. A. C. GOLIVM in *Lex. Arab.* c. 1038. Vocatur et הַמּוֹת *mors* velut ipsa, hoc est, lethiferorum morborum teterrimus, Ier. 15, 2. utpote ubi הַמּוֹת *mors* ita, ut in parallelo c. 34, 17. הַדָּבָר *pestis, gladio, fami* et *captiuitati* contradistinguitur. Eodemque significato sumitur etiam in N. T. vox θάνατος *mors* Apoc. 6, 8. et vicissim Ebr. דָּבַר *pestis* a LXX vertitur θάνατος, a Chaldaeis interpretibus et Syro מוֹתָא אֲלֻסָּ, vel מוֹתָא אֲלֻסָּ *mors*, Num. 14, 12. Deut. 28, 21. 2 Sam. 24, 13. 14. et alibi saepissime.

§. XVIII.

Specifica
morborum
dolorumque
nomina apud
Chaldaeos et
Rabbinos,

Ceterorum Orientalium specifica morborum dolorumque nomina omnia congerere, pro nostro quidem instituto nimis prolixum foret; aliqua tamen illorum speciminis loco subiiciemus. Ut apud Chaldaeos Rabbinosue: 1) גִּלְגֻלַת מוֹרְבֵּי *morbus* 2) יָדַיִם *manuum*, siue *chiragra*, 3) הַנוּפֵל *et חֲנֻכְפֻּרָה* *et חֲנֻכְפֻּרָה* *caducus*, i. e. *epilepsia*, 4) שַׁחֲקֵי *strangulatorius*, i. e. *angina*, 5) יֶרְקוֹן *auriginosus*, seu *icterus*, 6) מַסַּס *omasi*, 7) מַעִים *viscerum* s. *coliacus*, 8) גְּסִים *iliofus*, quo ilia male adficiuntur, 9) גִּידִים *resolutionis nervorum*, i. e. *paralysis, hemiplexia, apoplexia*, 10) הַסִּיאוֹר *phreneticus*, s. *phrenitis*, 11) צַלְעִים *laterum*, i. e. *pleuritis*, 12) קִילְבוֹן *ischiatricus*, 13) נַקְמָא *ex pteri relaxatione proueniens*, 14) קַרְדֵּינִיקוּס *stomachi*,
f. *naeg.*

1. καργασιμαδος, 15) pedum רגלים, i. e. podagra, arthritis,
 16) שחרונה ischiaticus, 17) שחפה ex ulceratione pulmonis proue-
 niens, i. e. phthisis, 18) שחפתה intumescere faciens corpus, i. e.
 hydropisis, 19) שיחתה haemorrhoides, 20) השלשול dysenteria.

Quae omnia in vnum collecta nobis dedit Edm. Castellus in Lex.

heptagl. c. 124r. sq. Apud Syros specifica dolorum nomina, ex apud Syros,

recensione eiusdem Castelli ibid. c. 1660. haecce sunt: داء داء dolor

1) داء داء viscerum, i. e. dysenteria, 2) داء داء elephantia, 3) داء داء

dors, nephritis, 4) داء داء bemicrania, 5) داء داء iunctura-

rum. Nomina vero ulcerum ibid. c. 3728. داء داء ulcerum 1) داء داء

malum, i. e. cancer, 2) داء داء vomica, 3) داء داء struma, apo-

stema, cicatricem ducens, 4) داء داء marisca, ficus morbus. Apud et apud Ara-

Arabes item, secundum Golium in Lex. Arab. c. 880. داء داء bes.

elephantiasis, داء داء morbus vulpis, i. e. alopecia. Et secun-

dum eundem ibid. c. 864. vulnera capitis, secundum suas species

et gradus, sunt undecim: 1) داء داء et داء داء leuissimum capitis

vulnus, et contusio i. fractura capitis findens nonnihil cutem,

2) داء داء e quo sanguis quidem emanat, sed non fluit, 3) داء داء

cruentum, 4) داء داء cruore manans, 5) داء داء carnosae cuti capi-

tis insitulum, nec pericranium penetrans, 6) داء داء ad pericranium

pertingens, 7) داء داء patens et quasi ossis albedinem conspicuam

praebens, 8) داء داء vulnus ex contusione qua os confringitur, pec.

vbi non adparent squamae aut fragmenta, 9) ^{مَنْقَلَة} ossa rumpens, et
 particulas eorum sepcrans, ac velut e loco suo transferens, vt eximi de-
 beant, 10) ^{كسور} fractura capitis, quae ad cerebrum pertingit, eo ta-
 men illaeso, et 11) ^{جرح} vulnus capitis ad cerebrum vsque penetrans.

Plura qui voluerit, Arabes medicos AVERROEM ET AVICEN-
 NAM adeat oportet.

§. XIX.

Mors ipsa
 pingitur vt
 meta,

Mors ipsa, in quam morbi tandem desinunt, vocatur Ebr.
 מוֹת, Chald. מוּתָה, Syr. ^{موت}, Arab. موت, et Aeth. ^{ጥት}:

actusque moriendi מוֹת, Ch. מוּתָה, ^{موت}, et ^{ጥት}: quibus
 vocabulis et significatu et litteris conuenit cum aduerbio מוֹתָ et

^{מתי} quando? vsque quo? quod protensionem vsque ad terminum no-
 tat, ipsique Latino meta consonat, ex verbis ^{מתא}, ^{מתא}, Ebr.

^{מתח}, ^{מתע}, ^{מתר} et ^{מת} extendit. Vnde apud Golium in Lex.
 Arab. p. 16. Arabibus per paronomasiam dicitur: ^{اموت طريق}
^{موت} ^{موت} ^{موت}, Mors via communis est, et omni viuenti

vt rex terro-
 rum,

META. Eadem mors sistitur Iob. 18, 14. vt מֶלֶךְ בְּלֵהוֹת ^{rex ter-}
 rorum, i. e. *terribilis, terrores incutiens*: et quidem vt *rex*, quia
 imperio eius per peccatum subiecti sunt omnes omnino ho-
 mines, coll. Rom. 5, 14. ^{Ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ με-}
^{χρι Μωσῆως κ. τ. λ.} *Regnavit mors ab Adamo vsque ad Mosē cet. vt*
terribilis vero, quia extra Christum si spectemur, mors est πάν-
 των τῶν φοβεῶν φοβερότατον, *terribilium omnium terribilissimum*,
 quod *Aristoteles* olim dixit; indeque Ebr. 2, 15. Christus dicitur
 venis-

venisse, ut liberaret bos, qui per omnem vitam φόβος θανάτου ἐνοχλοῖ
 ἦσαν δελείας, timore mortis obnoxii erant seruituti. Vocatur et
stipendia peccati Rom. 6, 23. i. e. merces, quam peccatum sibi, ceu
 regi, seruientibus tribuit. Vide Programma academiae nostrae
 paschale anni 1751. p. 6. 7. Píngitur item mors vt pater, mor- vt stipen-
 bi vero vt filii, coll. Iob. 18, 13. vbi morborum terribimus no- dium peccati.
 mine primogeniti mortis venit. Vocatur et complementum Esa. 38, vt pater mor-
 12. 13. exitus Luc. 9, 31. 2 Pet. 1, 15. et ἡ ἀπόθεσις τῆς σκευῆς μα- borum, cet.
 τος ibid. v. 14. Vide C. H. RITTMERI disp. de Nomenclatu-
 ris mortis emphaticis, Helmst. Denique status hominis post mor-
 tem ratione corporis describitur Esa. 14, 11. Subter te sternetur ti-
 nea, et operimentum tuum erunt vermes.

§. XX.

Sanitatis restitutio, siue *consanescencia* et *conualescentia*, Ebraicis Consanescen-
 iisdem fere vocabulis, quibus *status sanitatis*, (vide §. XI) effertur: tia et sanatio
 nominatim per יָחַי vixit, viuus mansit, reuixit, vt Ios. 5, 8. quomodo ad-
 וְעַד חַיִּים עָד vsque dum reuixissent, secundum LXX, ἕως ἡγίασθησαν pelletur apud
 donec sanati fuissent, s. conualuissent; Esa. 38, 9. בְּחַלְוֵתוֹ וַיְחַיֵּי quomodo ad-
 מַחְלֵיָהוּ cum aegrotauisset, et vixisset, (i. e. secundum Vulg. con- pelletur apud
 valuisset, et fec. Chald. sanatus fuisset) a morbo suo; 2 Reg. 1, 2. Ebraeos.
 וְהָאֵם אֲחִיָּה מַחְלֵי זֶה an conualescam a morbo hoc? quomodo et Syr.
 ܘܢܢ et Aeth. ሐ.ዐ.ዐ: vixit, Matth. X, 22. c. XIX, 22. 25. Ioh.
 IV, 52. respondent Graeco σωθῆναι saluari, vel κομψότερον ἔχειν me-
 lius habere, id est, *consanescere* vel *conualescere* a morbo: et adimitatio-
 nem Orientalium, ipsum Gr. ζῆν viuere in stilo N. T. Ioh. IV, 50.
 ita vt *conualescens* concipiatur veluti *reuiuiscens ex mortuis*, et confer-
 ri mereatur illud Martialis dictum: Non est viuere, sed valere, vita.

D 2

2) חָזַק

2) חֲזַק *validus factus est*, i. e. *conualuit*; vt Esa. 39, 1. *Audiuerat*, quod aegrotauisset, וַיִּחַזַק, Vulg. *et conualuisset*, Chald. *sanatus esset*. 3) חָלַם *valuit*, Iob. 39, 4. Hiph. הִחַלִּים *sanauit*, Esa. 38, 16. et hinc חָלַם *sanatus fuit*, Ioh. 4, 52. 4) יָרַד *descendit de lecto*, quem aegrotare incipiens *conscenderat*, 2 Reg. 1, 4. 6. 5) קוּם *surgere, resurgere de lecto*, in quo aegrotans decubuerat, vt Ex. 21, 19. אִם יָקוּם *si surrexerit* *confanescens*, cui ibid. v. 18. opponitur, *si למשקב נפל* *ceciderit in lectum*; Dan. 8, 27. vbi post *confectus et infirmatus sum per aliquot dies*, sequitur, וַאֲשֶׁר שָׁכַב לַיָּמִים *surrexi vero*; et Psal. 41, 9. וַאֲשֶׁר שָׁכַב לַיָּמִים *et qui decubuit*, (loquitur de aegrotante) *non perget surgere*. Quomodo et Iac. V, 15. ἐγχεῖ δυνδὸν ὁ Κίριος: ad quem locum conferri meretur I. G. Wolfius in Curis. 6) נִרְפָּא *curatus est*, puta cum effectu, i. e. *conualuit*. 7) Psal. 41, 1. כָּל־מִשְׁכָּבוֹ בְּחַלְיוֹ *omnem decubitus eius vertisti f. mutauisti*, o Deus, *in morbo eius*, i. e. *confanescere fecisti eum*. 8) שׁוּב *reuertere*; vt Ex. 4, 7. שָׁבָה כַּבְּשֵׁרוֹ *reuerterat*, id est, *confanuerat*, priori fanitati restituta erat, manus eius, *vt caro eius reliqua*: quomodo et nobis *wiederkebren* de *confanescitibus* dicitur, et Ar. تُأْتِي *reuertere est conualescere, redire ad pristinam valetudinem*. Chaldaeis, Syris et Arabibus id exprimitur per *أَسِي*, *أَسِي*, *أَسِي* et *أَسِي* et *أَسِي* *conualuit*: Insuperque per *أَسِي* et *أَسِي* idem, *proprie liber, immunis, purus euasit*, et *أَسِي* *sanatus fuit*.

§. XXI.

Speciatim *vulnerum confanescencia* Ebraeis exprimitur: Ier. *Vulnerum*
 8, 22. מָדוּעַ לֹא עָלְתָה אֲרֻכָּה בַּת עַמִּי *Quare non ascendit* (i. e. *inprimis con-*
fanescencia
crevit, succreuit, obducta fuit) *sanatio* (i. e. *caro cutisque vulne-*
ris confanescens) *filiae populi mei?* siue, vt Vulg. vertit, *Quare*
quomodo de-
scribatur
Ebraeis,
igitur non est obducta cicatrix cet. Et c. 30, 13. רְפוּאוֹת תְּעָלָה אֵין לְךָ
 לְךָ *sanationes coalitus nullae sunt tibi.* Ex quibus duobus locis
 colligimus, אֲרֻכָּה et תְּעָלָה inuicem aequipollere, ab his vero
 differre רְפוּאוֹת vt genus a specie. Vbi tamen רְפוּאוֹת et מְרַפֵּא
 contradistinguuntur תּוֹסֵף אֲרֻכָּה et תְּעָלָה, haec inchoatum, illa
 completam vulneris curationem notant: vt Ier. 30, 17. הֲנַנִּי
 הֲנַנִּי אֵלֶיךָ אֲרֻכָּה לְךָ וּמִמְפֹתֶיךָ אֲרַפְאֵךְ *Ecce ego succrescere faciam*
(Vulg. obducam) cicatricem tibi, et a vulneribus tuis sanabo te; et
 c. 33, 6. הֲנַנִּי מַעֲלָה לְךָ אֲרֻכָּה וּמְרַפֵּא *Ecce ego succrescere faciam*
ei coalitum vulneris et sanitatem, vel secundum Vulg. Ecce ego
obducam eis cicatricem et sanitatem. Similiter Psal. 147, 3. quod
 in Ebraeo est לְחַבֵּשׁ לְעֵצְבוֹתָם *ad obligandum dolores eorum*, id
 metaphrasta Chaldaeus reddidit, מַסַּק אֲרֻכָּה לְצַעֲרֵיהֶן *adscen-*
dere s. succrescere facit cicatricem doloribus eorum. Nempe quid sit
 אֲרֻכָּה, liquet ex Arab. *أرک* *detumuit et mitigato dolore sanatum*
fuit vulnus, aequabili et rubicunda carne coaluit: idemque valet
תְּעָלָה coalitus, ab עָלָה adscendit, spec. de vegetabili, crevit, suc-
creuit, wachsen, specialissime de vulnere, coaluit, zuwachsen;
certe Lat. simplex alesco Ebraeo עָלָה prorsus est harmonicum.

Arabibus infuper dicitur *أرک* *coaluit, obductum fuit vulnus, ap-*
 et Arabibus.

propinquansibus et adductis inter se oris; ^{אֲדָמָה} conualuit, siccatum
consolidatumque, et cicatrice obductum fuit vulnus, ^{לְרִיף} coaluit,
vnde ^{לְרִיף} medicamentum, quod vulneri impositum relinquitur, do-
nec id coaluerit.

§. XXII.

Pharmaca s.
medicamenta
et emplastra,
eorumque
nomina apud
Ebraeos, pri-
mo genera-
tim,

Quod ad pharmaca siue medicamenta et emplastra generatim,
recte monuit SIRACIDES c. 38, 4. *Altissimus creauit de terra
medicamenta; v. 5. Nonne a ligno indulcata est aqua amara? et v. 7.
In his curans mitigabit dolorem, et unguentarius faciet pigmenta sua-
uitatis, et unctioes conficiet sanitatis.* Iam ante lapsum primo-
rum parentum succrescere Deus iuserat in medio paradisi ^{עֵץ}
^{הַחַיִּים} arborem vitae Gen. 2, 9. procul dubio, vt esset medium
conseruandae vitae singularissimum: vnde c. 3, 22. homo post
lapsum expulsus e paradiso fuit, ne (vt inquebat Deus) *exten-
dat manum suam, et accipiat etiam de arbore vitae, comedatque, et
viuat in aeternum.* Cuius arboris vim, vtut propter infirmita-
tem et hebetudinem nostram vix intelligam, tamen testimo-
nio ipsius Dei suffultam pie reuerenterque suspicimus. Eius
antitypus est Christus, coll. Apoc. 2, 7. c 22, 14. Simili ad eam
allusione Ezechiel vates c. 47, 12. vidit arbores ad vtramque ri-
pam fluminis e sanctuario egredientis, quarum folia futura essent
^{לְחֵרֶשֶׁת} in medicamentum; plane vt et Ioannes Apoc. 22, 2. ^{ξύλον}
^{ζωής, καὶ τὰ φύλλα τῆς ἑύλης} eis *θεράπειαν τῶν ἐθνῶν, lignum vi-
tae, — — et folia ligni ad sanitatem gentium.* Speciatim in fa-
ceris litteris vt pharmaca laudantur: 1) ^{בְּכַחַת} vel ^{בְּכַחַת} *pulsis aro-
matarius*, Gen. 37, 25. c. 43, 11. dictus a *conterendo*, a ^{בְּכַחַת} Hiph.
^{בְּכַחַת} *percussit*, spec. *contriuuit*; cuiusmodi contritum aroma Cant.

deinde spe-
ciatim,

3, 6. vocatur **חֲבֵלָה הַמַּיִם** *pulvis aromatarii*. 2) **מַסַּף** *masfa ficum*, ulceri pestifentiali quanquam miraculose curando adhibitum, Esa. 38, 21. 3) **רֶשֶׁת** *resina*, peculiariter in Gileaditide nascens, sanandis vulneribus apprime apta: vnde Ier. 8, 22. **אִין בְּגִלְעָדִיתִּיד אִם רֶשֶׁת אִין שָׁם** *Nullane (inquit vates) resina in Gileaditide? an medicus ibi nullus?* et c. 51, 8. **קָחוּ רֶשֶׁת לְמַכְאֵבָה** *Capite resinam dolori eius, forte sanabitur*. LXX id virobique **ῥητίνην** verterunt, et hinc Arabs **قَدْوَنِيَّة** *resinam*: indidemque ductum est Aeth. **ርጢን**: *resina*, et *medicamen* in genere; sicuti ab Arabico Latinum *resina colophonia*, nostrumque *Calsunien*, a **قَلَّف** *decorticauit*; Ebr. vero **צָרָא** a **צָרָא** *manavit*, et hinc **צָרוּ** *lacryma arboris Cancam*. Inprimis quoque huc pertinet locus Sap. 16, 12. vbi cum respectu ad Psal. 107, 20. apocryphus auctor ita: **Καὶ γὰρ ἄτε βοτάνη ἄτε μάλαγμα ἐθεράπευσεν αὐτοὺς, ἀλλὰ ὁ σὸς, Κύριε, λόγος ὁ πάντα ἰώμενος. Etenim neque herba neque malagma sanavit eos, sed tuus, Domine, sermo, qui sanat omnia.** 4) **מֶלַח** *sal*, adspergi solitus apud veteres recens natis infantibus, coll. Ez. 16, 4. **Die, quo nata fueras** — **מֶלַח לֹא** *saliendo non salita fuisti*; concinente GALENO, qui de Sanitate l. I. c. 7. scripsit: **Sale medico insperso cutis eius (infantis) densior solidiorque redditur**, cet. qui mos hodiernum apud Arabes superest, teste TROILONE in *Itinerario Orient.* p. 721.

§. XXIII.

Apud Chaldaeos Syrosque *pharmacorum* nomina sunt: apud Chaldaeos item Syrosque,

1) **מַלְוָמָא**, ex Gr. **μάλαγμα** *malagma*, de quo IO. BUXTOR-

FIVS

FIVS *Lex. Talm. c. 1207.* 2) סם odor, aroma, mediae significa-
 tionis, *pharmacum* tam *malum* quam *bonum* notans. Vnde TAL-
 KVT in *Legem* f. 306. a. לשמרה בתורה לשמרה תורתו ככל העוסק
 כעשית לו סם חיים--וכל העוסק בתורה שלא לשמה כעשית
 לו סם המות. *Quicunque operam dat Legi propter ipsam Legem, ei*
fit Lex eius aroma vitae: — et qui non operam dat Legi propter
ipsam, ei fit odor s. aroma mortis: simili fere ratione ac Paulus
 dicit 2 Cor. 2, 15. ὄσμη θανάτου et ὄσμη ζωῆς , vt idem BUXTOR-
 FIVS *ibid. c. 1494.* obseruauit. Inde Syris ܦܪܡܐܩܘܡ *pharma-*
cum vitae, i. e. *theriaca*, et ܦܪܡܐܩܘܡܢܐ *pharmacum spiritus*, i. e.
Alexipharmacum. 3) De ܦܪܡܐܩܘܡܢܐ *berba medicinali*, vel *unguento*, vel
apud Arabes, emplastro, vide *Buxtorfium Lex. Talm. c. 1507.* Arabibus item
 celebrantur 1) وَشْوَع vel وَشْوَع *medicamentum*, quod *naribus in-*
ditur vel *ori*; 2) لُدُون *medicamentum*, quod *inserto vasculo per alte-*
rum oris angulum aegroti infunditur; 3) سَلْوَان *remedium moeroris*,
 quod et مُتَجِّح *exhilarans medicis* adpellatur; 4) صَابِئَة et
 5) ضَمَان *fascia*, qua *obligatur vulnus*; 6) مِرْهَم *emplastrum*, *Esa.*
 1, 6. 7) رَفَادَة *panniculus complicatus*, qui *vulneri imponitur.* Et
apud Aethiopes. Aethiopicis ΑΨΧ : *unguenti species*, de qua IOB. LVDOLFVS
Lex. Aeth. p. 26. ሠረዖ : *medicamentum*, *salubre* pariter ac *no-*
xiuum: Denique in N. Testamento laudatur *oleum vinumque*, siue
 (vt *Syr. Pers. et Aeth. inuerso* eoque magis *naturali ordine* ex-
 hibuerunt) *vinum oleumque*, curandis *vulneribus* infusum, *Luc.*
 10, 34. *vinum* quidem, ad *reputandum a sordibus* et *defenden-*
 dum a *putredine* vulnus; *oleum* vero, ad *mitigandos dolores*,
 et vt *coalescat vulnus*, coll. *Celeberr. DAN. WILH. TRILLERI*
Notis

Notis apud WOLFIVM in *Curis* ad l. c. Plurima huc pertinentia reperiet, cui habere et intelligere contigerit Lexicon illud MStum laudatum a THOMA HYDE in *Hist. religionis vett. Persarum* p. 425. quod continet simplicium medicamentorum nomina 8224, eaque in tribus linguis, Persica, Arabica et Indica, cum singulorum medicamentorum dosibus, virtutibus, cet.

§. XXIV.

Arabibus item originem suam debent vocabula quaedam Arabibus originem suam debent vocabula materiae medicae, aliaque in officinis vsitata: vt sunt *casicara* et *cascarilla*, a قشیر cortex, crusta; Gen. 30, 17. Act. 9, 18. et hoc a materiae medicae.

Verbo قشیر abrasit, nudavit cortice, crustâ, cuticulâ; *syrupus*, a شراب idem, et *potus*, a شرب bibit, sorbuit; *colophon*, vnde *resina colophonia*, a قلف decorticavit; *amomum*, ab حامام idem, de quo multis agit Thomas Hyde ad *Peritolidis* Trinera mundi p. 101. sq. βέριχος et *burichus*, itemque *borax*, a جوزف nierum et *apbrunitrum*, et hoc a برف i. q. Ebr. ברק fulsit, splenduit, coll. B. Mich. Alberti disp. de Borace §. II. p. 9. *calamus*, spec. aromaticus, a قلم praescidit, rescuit, subsecuit; *camphora*, a كافور idem, et *inuolucrum florum palmae virisue*, et, ex mente Muhammedanorum, nomen fontis in paradiso; *sesamum*, *sesaminum*, a ساسم idem, de quo adeundus Sam. Bochartus in Hieroz. P. II. p. 144. *cali* et *alcali*, a قلی cineres qui ex *salicornia* similibusue combustis herbis conficiuntur,

tur, et hoc a قَلِي coxit in sartagine, frixit; νόσθα et naphtha, a نَعَط idem, et hoc a نَعَط bulliundo efferbuit; np. a bulliundo et scaturiendo, coll. P. I. a Strahlenberg in der Beschreibung des nord- und ostl. Theils von Europa und Asia p. 408. In der Persischen Provinz Schirvan bey Schamakei sind 2. grosse Quellen, welche sehr guten Naphtha, und viele andere, die den schwarzen geben. — Bey der Stadt Susa in Persien wird dieser Naphtha auch gefunden, welcher der beste seyn soll. Elixir, ab اَلْكَسْبِي idem, et vt Golius in Lex.

Arab. c. 2033. addit, *essentia seu substantiae vis arte elicitā, peculiaris philosophicus*, vt vulgo dicitur; χημεία, et chemia vel chymia, siue auro, vt putatur, siue medicamentis igne parandis inferuiat; quae nomina Arabicae originis esse, vel ipse Articulus Arabicus *Al*, iisdem vocibus *Alchemia* et *Alchymia* aliquando praefixus, satis prodit. Nempe originem ducunt a cognatis thematibus حَام, حَم, Ebr. חָם, et وَحْم, Ebr. יָהָם *arsu, caluit, ferbuit*: vnde quod Prou. 27, 21. in Ebraeo est מַצְרָחָ לְכֶסֶף וְכֹר לְזָהָב *constatorium est pro argento, et carinus pro auro*, id interpres Arabs reddidit, *Chemia* (proprie *candefactio seu ignitio*) *est exploratio argenti et auri.*

§. XXV.

Alia vocabula
medica origi-
nem suam
lucemque
debent
Orienti.

Denique aliorum *naturalium* denominationes ex Orientali philologia lucem capiunt: vt *sal*, Germ. *Salz*, a *salendo*, vom *springen*, i. e. *quellen*, pro quo Graecis dicitur ἄλας et ἄλας, ab ἀλλεῖσαι *salire, springen*, vnde Ioh. 4, 14. πηγήν ὕδατος ἀλλομένης *fons aquae salientis, i. e. scaturientis*, et hoc ab עלה *ascendit, scaturit,*

turrit, Num. 21, 18. עָלִי בָּאֵר *ascende*, (i. e. *scaturi*), *fontes*.
 Idem *sal* dictum Ebr. מֶלַח, Ch. מֶלַח, מֶלַח, מֶלַח, ab *secan-*
do et *acrimonia*, ab eodem themate, a quo et מֶלַח, Ch. מֶלַח,
 מֶלַח, מֶלַח *nauta*, qui mare *secat* *fulcatue*, מֶלַח מֶלַח *scisfae*
vestes, et a cognatis מֶלַח: *acutus fuit*, מֶלַח *secuit*. *Silphium*, ra-
 dix suaui odoris, quae nascitur in Libya, ad condimenta et me-
 dicinas apta, cuius succus eodem nomine veniens est precio-
 sissimus, nomen hoc suum debens Arabum linguae, in qua
 سَلْفٌ vel سَلْفَةٌ est *primus succus* cuiusque rei *expresus*, ac pe-
 culiariter *mustum*, Ex. 22, 29. Num. 18, 27. Deut. 22, 9. Act. 2,
 13. a سَلْفٌ *praecessit*, cet. Ex *Botanicis*, cf. *Epist. Praefidis de*
herba Borith, ex Ier. II, 22. et Mal. III, 2. scriptam a. 1728. ad b.
Fridericum Hofmannum: et generatim OLAI CELSII *Hierobora-*
nicon, siue *de Plantis S. Scripturae*, Vpsal. 1745. Habuit hic ad
 manus MStum *Abulfadli fil. Ahmed Schierzi:jbitae*, tractans *de Me-*
dicina et re botanica, quod olim *Iac. Golii* fuerat, non temere
 quidquam omitrens, quo naturalis historia totius Orientis illu-
 strari queat.

§. XXVI.

His modo expositis, quae ad *Therapeuticam* spectant, ap-
 pendicis loco adiungimus nomenclaturam *honorarii* siue *medico*
 siue *chirurgo pro curatione dandi*. Vocatur autem Ex. 21, 19. se-
 cundum interpretes Graecos τὸ ἰατρῆα, *sec. Vulg. impensae in*
medicos, et secundum Chald. ac Syr. מֶלַח מֶלַח et מֶלַח מֶלַח
merces medici. Quam in rem adplicare fas est illud *Siracidae*
 monitum c. 38, 1. *Honora medicum*; et generatim, quod *Paulus*
 monet 1 Tim. 5, 18. *Dignus est operarius mercede sua*.

E 2

§. XXVII.

§. XXVII.

Semeiotica

Ad Semeioticam medicinae partem pertinuerit, tum illud Ioh. II, 12. Domine, si dormit Lazarus, saluabitur; tum quod legitur in Iudaeorum *Ialkut* ad Leg. f. 10. a. Sex sunt res, quae sunt

et Diaetetica
facta.

סימן טוב לחולה SIGNVM BONVM PRO AEGROTO: sternu-
tatio, sudor, diarrhoea, somnus, somnia, gonorrhoea. Ad Diaete-
ticam vero C. G. TROPANEGERI disputatio, sub praesidio
B. FRIDERICI HOFFMANNI apud nos habita, de Diaetetica sa-
crae Scripturae medicina, Halae 1718. et quod Talmudici docto-
res in BERACHOTH f. 57. b. tradunt: Decem reducunt aegrotan-
tem ad morbum suum, et hunc grauiorem reddunt: esus carnis bubulae,
caro pinguis, caro asfata, caro auicularum, ouum asfatum, rasura
vel tonsio capillorum, שיחליים f. ficus immaturae, lac, caseus, bal-
neum. et Rabbini apud BVXTOREIVM in Lex. Talm. c. 2250.
רטיה בלא כמכה בלא שתייה אכילה בלא שתייה Cibis sine potu, est sicut
vulnus sine emplastro.

§. XXVIII.

Anatome
corporis hu-
mani sec.
suas partes,
tum externas,

Vt ne autem Anatomicam omnino praetereamus, iuuabit
partes corporis humani, tum internas tum externas, in S. Co-
dice Ebraeo nominibus suis memoratas, haec adferre. Externae
igitur partes in linea ascendente sunt: רגל pes, אצבעות הרגלים
digiti pedum, בהנות הרגלים pollices pedum, כף הרגל planta pedis,
עקב calcaneus, אפס vel קרסל talus, שוק tibia, כרעים crura,
ברך genu, ירך femur, vel latus, מפשעה coxendix, os femoris,
הירך acetabulum femoris, שריוה vel מבשים pudenda, שפכה
virilia, פרשוון vel פת podex, כסל lumbus, vel hypochondrium, et
sec. alios ischium, Iob. 15, 27. חלצים vel מתנים lumbi, בטן
venter, שרר vel שריריים umbilicus, צלע latus et costa, חמש regio
corporis

corporis ad quintam costam, secundum LVDOLFVM Lex. Aetb.
 c. 31. i. q. **חֲסוּת**: *pudenda*, **גב** et **גו** *dorsum, tergum*, **חזה** *pe-*
ctus, **דד**, **שר** vel **שד** *vber, mamma*, **יד** *manus*, **אכף** vel **היד** *כף*
palma seu vola manus, **אצבעות הידים** *digiti manuum*, **בהכורה**
הידיים *pollices manuum*, **קטן** *digitus minutus*, **צפרן** *unguis*,
זרוע vel **אזרוע** *brachium*, **אמרה** *ulna, cubitus*, *pars inferior*
brachii, Ellenboge, **קנה** *superior pars brachii*, **אציל** *axilla, ascella*,
כתף *scapula, das Schulterblatt*, **שכם** *humerus, iunctura et inter-*
stitium utriusque scapulae, **צואר** *collum*, **גרון** *guttur*, **גרגרות**
regio gutturis, **פנים** *facies*, **פה** *os*, **שן** *dens*, **Du.** **שניים** *dentes*
utriusque ordinis, inferiores et superiores, **חד** *lingua*, **חך**
palatum, **מלתעות** et **מתלעות** *dentes molares*, **מלקחים** *fauces*,
quibus cibus capitur, **שפה** *labium*, **שפם** *mentum, mystax*, **זקן**
barba, *indeque Syr.* **גסנן** et *Ar.* **نَعْن** *mentum, לחי* **Du.** **לחיים**
gena, maxilla, **אזן** *auris*, **Du.** **אזניים** *ambae aures*, **רקה** *tempora,*
die Sebläse, a tenuitate ossis dicta, vt nobis dünne Ende, **גלגלת**
calua, caluaria, cranium, **אף** *nasus*, **אפים** *nares*, **עין** *oculus*, **Du.** **עיניים**
ambo oculi; **בת עין**, vel **פברת**, vel **ברת עין** *pupilla oculi*,
עיניים *palpebrae oclorum*, **עיניים** *supercilia oclorum*,
מצח *frons*, **ראש** *caput*, **קרקוד** *vertex*, et **ערה** *cervix*. *Internae* **tum internas,**
vero corporis partes vocantur: **עצם** *os, ossis*, **עורקים** *venae, ar-*
teriae, **גיד** *neruus*, **גיד הנשרה** *neruus iscbii*, *qui per femur et*
erus ad talos fertur, **קרב** *intestina*, et generatim *interiora cor-*
poris humani, **מעיים** *viscera*, **רחם** *uterus foetum gestans*, **לב**
cor, **כליות** *renes*, **כבד** *hepar, iecur*, *dictum a gravitate, quod sit*

viscerum omnium grauisimum; יִתְּרָה דְכֶבֶד *omentum*, fec. alios; מֶדְנָה *medulla*, idemque Chaldaeis, Syris et Arabibus *cerebrum* quoque. His addimus, quod Aethiopes Habesini *cranium* per os *capitis*; *sternum* per os *pectoris*; *tibiam* per os *pedis*; *mandibulam* per os *oris*; *spinam dorsi* per os *dorsi*, *costam* per os *lateris*, circumscribere solent: vt videre est apud LVDOLFVM in Lex. Aeth. c. 466. Ceterum vltiori Anatomicorum disquisitioni relinquimus, num et quatenus verum sit, quod Paraphrastes Chaldaeus *Pseudo-Ionathan* ad Gen. I, 27. tradidit, creatum esse hominem, vt constaret במֵאֵת וְאַרְבַּעֵין וְחֲמִנִי אֵיבְרִין בְּתֵלָה *ducentis quadraginta octo membris, et trecentis sexaginta quinque nervis*. Nostrum enim non est, rem ipsam definire, sed tantum historice et philologice exponere, quid auctores Ebraei de illa senserint.

§. XXIX.

Specialissime
ex Cohel. 12,
3—6.

Specialissime considerari mereretur locus Cohel. XII, 3—6. allegoricam dans hominis senio confecti mortique imminents descriptionem, in qua *manus* pinguntur vt הַבַּיִת שְׁמֵרֵי הַבַּיִת *custodientes domum*, arcendis a corpore malis; *crura tibiae* vt אֲנָשֵׁי הַחֵלִי *virii strenui*, quod firmiter consistant; *dentes* vt הַמְּחֻכּוֹת *molitrices ancillae*, coll. Ex II, 5. commolendis et mandendis cibis; *oculi* vt הַרְאוֹת *spectatrices ancillae*, obseruandis introeuntibus ad atrium domus, Ioh. XVIII, 16. 17. *labia* vt דְּלֵתִים *valuae* velut claudendae aperiendaeue oris portae; *loquela* vt הַמְּחַקְרֵי *vox molae*; *partes vocales* vt הַשִּׁיר בְּכוֹת *filiae cantus* s. *cantatrices*; *caput canitie candens* vt הַמְּצִיץ הַשֶּׁקֶד *amygdalus florens*; *spina dorsi* vt הַחֶזֶב *cicada*; *circulus sanguinis* vt חֶבֶל הַכֶּסֶף *funis argenteus*;

cor

cor vt **לְלֵחָה הַזָּהָב** *lenticula aurea*; *venae sanguinis* vasa vt **עַל פֶּר**
הַמַּבּוּרֵה *cadus iuxta fontem*, iterumque *circulus sanguinis* vt **הַגִּלְגָּל**
אֶל הַבּוּר *rota iuxta puteum*, extrahendæ ex illo aquae: nisi argu-
 mentum hoc prolixiozem, quam nostra fert breuitas, require-
 ret tractationem. *Sanguinis circulationem* Salomoni haud igno-
 ram fuisse, ex hoc loco colligunt Cl. CVLMVS et IO. HENR.
 SCHÜTTE in *den gelehrten Zeitungen Leipz. 1727. p. 115.* nec non
 Celeb. IO. CHRISTOPH. HARENBERGIVS in *Miscell. Lips.* nou.
 Vol. VII. Parte II. p. 195. seq. Concinit his, quum idem Salo-
 mo Prou. IV, 23. *Prae omni custodia*, inquit, *serua cor tuum, quia*
ex ipso תְּצִיחוֹת הַיָּיִם sunt exitus vitae, siue, vt interpret Lat. *Vulg.*
reddidit, procedit vita, h. e. in omnes totius corporis partes vi-
 ta diffunditur, ac adeo cor vitae naturalis veluti fons et featu-
 rigo per sanguinis circulationem est. Est et memorabile, quod
 cor non solum **לֵב** feu **لَب** ab *ardendo*, verum etiam **أَس** *fundam-*
entum, Arabibus adpellatur, quia hoc totius corporis funda-
 mentum seu principium censetur, vbi in utero conformatur, vt
 ait I. GOLIVS *Lex. Arab. c. 94.* Ceterum sapientiam Dei in
 disponendis ordinandisque corporis humani membris ac parti-
 bus, summam item membrorum inter se harmoniam, admira-
 rur Paulus apostolus I Cor. XII, 24. 25. 26. Ad quem locum Cl.
 DAN. WILH. TRILLERVS in *Notis MSS.* allegante I. C. WOLF-
 FIO in *Curis philol. et crit.* ibidem, haec habet: *Gnome est medica,*
cuius veritatem vel ipsa quotidiana docet experientia. Idem sapientis
in scriptis suis dixit Hippocrates, cuius hic imprimis locus e libro de
Loc. in Hom. III. hic maxime spectat. Εἴ τις βέλεται τὸ σῶματος
εἰπολαβῶν μέρος κακῶς ποιῆν τὸ σμικρότατον, πᾶν τὸ σῶμα αἰδέθη-
σεται τὴν πείσιν, ὅποιή ἂν τις ἦ. Διὰ τὸτε, ὅτι τὸ σῶματος τὸ
σμικρό-

σμιχρότατον πάντα ἔχει, ὅσα περ καὶ τὸ μέγιστον. κ. τ. λ. *Simile crebro apud GALENUM in libb. de Usu partium et de administrat. anatomiae, Nemesium de Nat. hum. c. 24. p. 204. Theophilum Protospath. de Corporis humani fabrica, aliosque plures. Huc et Lucretius lib. III. 154. Consentire animam totam per membra videmus.*

§. XXX.

Nec vero silentio praetercunda est Viri Summe venerandi IO. IVL. HECKERI tractatio vernaculo scripta fermone sub tit. *Betrachtung des menschlichen Körpers nach der Anatomie und Physiologie, Halle 1734. 8.* in qua pag. 284 seqq. ex Bontekoe *Abhandlung vom menschlichen Leben* elegans exhibetur in locum ante citatum Cohel XII, 1 — 7. explicatio. Cumque in hanc communis olim amicus, nunc inter caelites degens, CHRISTOPH. THEODOS. WALTHERVS, Missionarius Danicus, amicas adnotationes cum epistola ad S. V. Auctorem Tranquebaria Indorum miserit, simulque nobiscum communicauerit in apographo ante aliquot annos, haud ingratum lectoribus nostris erit, eas typis descriptas heic videre. Sunt autem sequentes:

ANMERKUNGEN

über

Hrn. Heckers Betrachtung des menschlichen Körpers.

Cap. 4. §. 26. pag. 285. — — Regen gequälet werden), oder, da man aus dem Regen gleichsam in die Traufe kommt, und ein Ungemach dem andern auf dem Fuß nachfolgt.

Ibid. aufwärts halten können, und niederbeugende sich krümmen:) die Hüfte, coxa, heist auf Hebräisch כּוּס Kefel, fiducia, q. d. atlas: und Griechisch ἰχθῆς, die Hältniß; weil sie in der Pfanne das Schenkelbein fest hält. Also werden hier im Gegensatz

satz auf die Hände insonderheit gemeynet die Füße oder starke Beine. Der hebräische Name der Schienbeine שוקים Schokim, tibiae, wird erläutert aus dem Aethiopischen Wurzelwort unterstützen. Aber das hohe Alter schlägt den Menschen beydes am Schienbein und an der Hüfte, (Richt. 15, 8.) daß er auf schwachen Füßen steht, tamquam male pedatus.

Pag. 286. sehen kan): Die Hebräer, Araber und andere Orientaler, selbst auch die Malabaren, nennen, wie die Griechen und Lateiner, den Stern oder die beyden runden Augen-Löcher, durch welche die Strahlen hineinfallen, und ein Bildlein präsentiren, puellas seu pupillas oculorum: die werden hier nach dem Grund-Text vorgestellt, als kuckten sie durch die Fenster oder Licht-Löcher, welches aus der Optick fein erläutert werden kan. Vergleiche oben Cap. 1. §. 47.

Ibid. — — übergebliebenen Zähnen) die Zähne sind zur deutlichen Aussprache allerdings nöthig. Siehe oben des andern Capitels 2ten Abschnitt §. 27. und von der Mühle Cap. 1. §. 47.

Ibid. Töchter des Gefanges). Nach Orientalischer Mundart heißen Töchter des Gefanges so viel, als Stimmen und Resonanzene gleichwie eine bekante Art der göttlichen Offenbarung im A. T. genannt wird Bath kol, eine Tochter, das ist, ein Schall der Stimme. (Conf. Gollii Lexicon Arab. col. 331. 332.) Der Prediger will sagen: Woher kömmt das, daß er schon aufstehet, wenn er die Vögel singen höret? (Conf. לקור Hab. 3, 16.) Höret er etwa so leise? Nein. Omnes voces sonorae ei sunt depressae ac submissae: sondern er schlüft so leise. In seiner Jugend, da er viel besser hören konte, wachete er kaum vom Trompeten-Schall auf: wie Cicero sagt, Te gallorum, illum buccinarum cantus excufcitat.

Pag. 287. — — Wie eine springende Heuschrecke,) Insonderheit stelle das os basilare oder Keilbein, welches die Hirnschale un-

erstützet, mit seinen Flügelförmigen Fortsätzen eine grosse Orientalische Heuschrecke vor, wenn sie ihre Flügel ausbreitet, eben so wol, als eine Fledermaus. Siehe oben des 2ten Capitels 2ten Abschnitt §. 10.

Ibid. extr. — — aufgelöset wird:) Andere scheinen es noch näher zu treffen, die durch den silbernen Strick verstehen den Gang der Nahrungs-Milch, ductum chyli ferum. Nieuwentyt Wereld-beschouwingen, 12te Betrachtung §. 14. Insonderheit kömmt hiebey ductus thoracicus, oder der Brustgang in Consideration. Siehe unten Cap. 8. §. 22. Wenn darin der Nahrungs-Saft erstarrt, so wird der Strick constringiret oder gleichsam verknüpft: fast wie die Portugiesen das Miserere nennen Nô na tripa, einen Knoten, das ist, eine Verstopfung in den Gedärmen.

Pag. 288. Umlauf des Blutes) Nemlich in der Hohl-Ader, darin die Nahrungs-Milch zum Blut gebracht, und daraus, als aus einem güldenen runden Gefäß, vermittelst einiger Canäle, in den Eimer über den Born gegossen wird. Daß das Herz ein künstlicher Spring-Brunn sey, ist oben gezeiget Cap. 1. §. 49. Der Eimer oder das Gehir, darin das Wasser gleichsam nach Hause getragen wird, (1 Mos. 24. 14. 15. im Hebr.) ist die grosse Pulsader, die das Blut gar wunderbar in alle Theile des Leibes führet.

Ibid. Und das Rad zerbreche am Born,) Nemlich am ausgehauenen Brunn, oder an der Cisterne, im Gegensatz auf den Spring- oder Quell-Brunn, wie Jer. 2. 13. und 3 Mos. 11. 36. Dadurch kan gar füglich die Brust oder die Höhle des Oberleibes, Thorax, verstanden werden. Denn die ist der vornehmste Sammel-Kasten der Lebens-Säfte. An derselben ist das Rad des Arterienholens gleichsam fest gemacht, wie schon andere Ausleger da erkläret haben von dem Herablassen der Inspiration und dem Aufziehen der Expiration. Diese Wunde hilft den gedachten Umlauf des Blutes und anderer
Säfte

Säfte sehr befördern, davon das folgende fünfte Capitel nachzusehen §. 1. und 12.

§. XXXI.

Ratione *qualitatis*, si considerentur Medici, bonis proba- Mali Medici.
 tisque Iob. 13, 4. opponuntur non solum רפאי אילי medici va-
 nitatis seu nihili, sed etiam טפלי שקר confarcinatores mendacii, sal-
 tem ex mente τῶν ὄ. vtpote qui id verterunt ἰατροὶ ἄδικοι medici
 iniusti: et hi quoque עמי מנחמי consolatores miseri audiunt Iob.
 16, 12. Tales forte fuerunt illi multi medici, a quibus multa fue-
 rat passa mulier αἰμορροῦσα, Marc. 5, 26. et figurata oratione
 haud dubie illi pseudoprophetae, de quibus Deus Ier. 8, 11.
 וירפו את־שבר־בַּת־עַמִּי עַל־נַקְלָה לֵאמֹר שְׁלוֹם שְׁלוֹם וְאִין שְׁלוֹם
 Sanant, inquit, fracturam filiae populi mei per leue quid, dicendo,
 pax, pax! cum tamen nulla sit pax.

§. XXXII.

Num autem Medicos habeat habueritque Oriens, dubitari Medicos num
 forte posset: tum quia EDM. CASTELLVS Lex. Heptagl. habuerit ha-
 c. 2618. testibus citatis Sandouia et Alvarezio, Medicos, inquit, beatque
 nullos habent Aethiopes; tum quia de Babylonii HERODOTVS lib. I. Oriens.
 c. CXCVII. ex interpretatione Latina haecce memoriae prodidit:
 Alteram item sapienter condiderunt legem, aegrotos efferendi in forum.
 (Neque enim medicis vtuntur.) Accedentes igitur ad aegrotum, si qui
 aut eodem morbo laborauerint, aut laborantem alium viderint, de illo
 consilium dant, hortanturque ad ea, quae ipsi faciendo effugerint simi-
 lem morbum, aut alium nouerint effugisse. Nec fas est cuiquam, ae-
 grotantes praeterire silentio, nec antequam explorauerint, quoniam
 ille morbo laboret. Verum ALVAREZII hanc in rem testimo-
 nium in eius Hist. Aeth. c. 137. ad quod Castellus prouocat, sal-
 tem in versione eius germanica, reperire nobis non licuit: alter

vero testium *Sandouius* ad manus non est. Hoc quidem haud il-
lubenter concesserimus, miseram apud Aethiopes esse aut fuis-
se medicae artis sortem; ut de qua *IOBVS* quoque *LVDOLVVS*
Hist. Aeth. l. IV. c. 2. n. 8—14. Medendi ratio, inquit, apud eos
prorsus est deploranda: secando et vrendo homines ceu equos curant.
Altero medentur ferro arcuato et candenti, circa iuncturam brachii se-
mimicirculum facientes, cui parum gossipii superimponunt, ut humor vi-
visus tamdiu destillet, quoadusque inualetudo abierit. Non quidem
abnuerim, hunc aegrotos exponendi morem antiquissimum fuis-
se; qua de re confuli meretur *Celeb. CAR. FRID. HVNDERT-*
MARKII liber singularis *de incrementis artis medicae per expositio-*
nem aegrotorum apud veteres in vias publicas et templa, editio altera
Lips. 1749. 4. Sed idcirco nullos omnino apud Aethiopes esse
aut apud Babylonios fuisse medicos, eo difficilius, ut credamus,
mouemur, quo certius est, utramque gentem in linguis suis in-
structam esse ac fuisse vocabulis natiuis, quae tum medicos
ipsos tum operationes et res medicas notant; et quo magis con-
stat, fide *Strabonis* lib. III. p. 155. vel 234. eundem morem ex-
ponendi aegrotos apud Aegyptios quoque obtinuisse, de quibus
vero idem *Herodotus* lib. II. c. LXXXIV. testatur: *Medicina apud eos*
bunc in modum est distributa, ut singulorum morborum sint medici,
non plurium. ITAQVE OMNIA REFERTA SVNT MEDICIS.
Alii enim sunt oculorum, alii capitis, alii dentium, alii alui et vic-
inarum partium, alii morborum occultorum. Apud Syros item dari
Medicos, docent vel tituli librorum illorum *Mstorum Syriaco-*
rum, quos *Castellus* in praefat. ad *Lex. Heptagl. p. 2.* recenset,
utpote in quibus sunt *P. Aegineta, Dioscorides, Galenus, Acrius,*
Bar-Serapion, medici. Quin *Gregorius Abulfaragius,* Malatiensis
Medicus, qui natione Syrus fuit, Syrum et ipsum, si non gen-
te, tamen commoratione, fecit *Hippocratem,* eumque *Emesae*
Syro-

Syrorum habitantem, in Arabice scripta *Hist. Dynastiarum* p. 55. Hoc tempore, inquit, celebris fuit HIPPOCRATES Medicus. Habitabat ille in urbe EMESSA, et frequenter urbem DAMASCVM adiens, ibi se ad hortum, qui in ipsa fuit, recipiebat: locus eius ad hunc diem notus est, in valle quadam ibi, quae NIRAB audit. Fuit autem vir diuinus, uegrotos gratis sanans. Optime autem eum descripsit GALENVS, ubi dicit: GALENVM eruditit lectio, at HIPPOCRATEM natura, cetera. De florente apud Syros aeque ac Arabes studio medico, et ab vtraque gente in linguam suam versis Hippocrate aliisque Graecis, vide D'Heybelot Bibliothecae Orientale à Paris 1697. sub voce *Bokrath* p. 209. a. Et prostant ex Arabibus ipsis celebratissimi medici, Averroes et Avicenna seu *Ibn-Sina*; quorum huius nouam versionem Latinam, ex Arabico textu factam, specimine quodam exhibuit medicus arabice doctus GEORG. HIERON. VELSCHIVS in Exercitat. de vena *Medinensi*, ad mentem *Ibn-Sinae*, Aug. Vindel. 1674. in 4. Quia pars integra medicinae, hoc est, *Chemia*, nomen suum debet Arabibus, vt supra ostendimus §. XXIV. Pertinet huc ex *Catalogo Bibliothecae Lugduno-Batauae* impresso p. كتاب عربون *كتاب عربون* Liber de eminentioribus auctoribus explanationum in congruentiis Medicorum, h. e. *Historia Medicorum*, distincta sec. gentes et aetates. Vide HOTTINGERVM in *Anal.* p. 292. sq. Item HABDORRAHMANI Tr. de proprietatibus medicis animalium, plantarum cet. ex Arabico versum ab ABRAHAMO ECHELLENSI Paris. 1647. 8. Et ex Mantissa MS. *orum*, quae IKENIANAE Bibliothecae Catalogo subiecta est, p. 170 n. 16. Compendium GALENI a Mose Maimonide in libros XXV. digestum, Arabice; n. 18. Tractatus varios Medicos; de vrinis, de synonymis materiae medicae; *Abulkasiri* librum medicum; HIPPOCRATIS Prognosticon; de Medicina ex HIPPO-

CRATE et GALENO; et GALENI de odoribus, per *Ioann. Ibn Mesua* Damascenum, et alia, Ebraice. Porro libros medicos, qui auctores habuerunt Ebraeos, recenset *Io. Henr. HOTTINGERVS* in *Promptuario*, siue *Bibliotheca Orientali*, lib. III. Parte II. Classe X. p. 39. sq. Arabicos vero p. 211 — 216.

§. XXXIII.

Num in pretio apud Ebraeos finitimosque Orientales fuerint Medici? ubi primo dubia soluuntur,

Quo in pretio sint et fuerint Medici tum apud Ebraeos tum apud finitimos Orientales, nunc dispiciendum nobis. Posset quidem videri derogare illorum dignitati, quod medici, quibus Iosephus in Aegypto vsus est, adpellentur *serui*, Gen. 50, 2. deinde quod iisdem medicis secundum versionem τῶν ὀ. tristi omine, resurrectio ex mortuis futura negatur, idque tum Esa. 26, 14. Οὐδὲ ἰατροὶ ἔ μὴ ἀναστήσωσι, neque medici resurgent, tum Psal. 88, 10. vel 11. Μὴ τοῖς νεκροῖς ποιήσεις θαυμάσια, ἢ ἰατροὶ ἀναστήσωσι καὶ ἐξομολογήσονται σοι; Num mortuis facies mirabilia? an medici resurgent, et confitebuntur tibi? Sed quod ad prius dubium, *seruorum* nomen apud Ebraeos non solum *mancipiis* competit, verum etiam *honoratioribus* regum principumque *ministris*, quales fuerunt *serui Pharaonis* Gen. 50, 7. Ex. 10, 7. cet. Et si vel maxime strictiore significato *serui*, h. e. mancipia fuissent medici Iosephi, tamen hic status non omnino derogauisset artis medicae dignitati et pretio, cum constet, etiam Romanos nobiles diuitesque in ceteris seruis vrbanae familiae habuisse medicos: quam in rem legi meretur B. *Io. Henr. Schulzii* nostri elegans disert. *de seruis medicis*, et L. OTT. NATH. NICOLAI Meletema *de Seruis Iosephi Medicis*, Magdeb. 1752. Vti nec Cicero dedignatus fuit Tirone liberto suo vti adiutore in litterarum studiis. Quod vero ad posterius, dici posset, interpretes Graecos illud ἀναστήσωσι non intransituo *surgendi* vel *resurgendi*, sed

sed transitivo *suscitandi* significatu adhibuisse, uti interpret Lat. Vulg. altero illorum locorum Psal. 88, 10. id vertit *suscitabunt*: ut sensus esset, nullos fore medicos, qui hostes ecclesiae caesos prostratosque ad hanc vitam reuocarent. Potius tamen hallucinati sunt isti metaphraetae, legentes רפאים *medici* pro רפאים *defuncti*, quod punctati codices Ebraei omnes habent: ita ut רפאים *defuncti* iidem sint ac superiore orationis membro מתים *mortui*, h. e. hostes ecclesiae, ad eam denuo oppugnandam ex mortuis reversuri. Conf. Ven. D. CAR. GOTTL. HOFFMANNI Progr. palsch, A. 1742. de *Negata Medicorum resurrectione*.

§. XXXIV.

E contrario, Medicos Ebraeis summo in pretio fuisse habitos, liquet ex Sirac. 38, 1. seqq. *Honora medicum propter necessitatem: etenim illum creavit Altissimus. A Deo enim est omnis medela, et a rege accipiet donationem. Disciplina medici exaltabit caput illius, et in conspectu magnatum collaudabitur*, cer. Liqueat id etiam ex eo, quod *Deus* ipse ut summus medicus laudatur Ex. 15, 26. Ier. 17, 14. Iob. 5, 18. cer. isque ante medicos omnes adeundus, 2 Par. 16, 12. Sirac. 38, 9. et quod a *Deo medico* Ebraei propria personarum nomina duxerunt: ut sunt יְהוֹשֻׁעַ vel יְהוֹשֻׁעַ *Iosias*, i. e. *Dominus sanabit*, Zach. 6, 10. 1 Reg. 13, 2. יְהוֹשָׁפָטַת vel יְהוֹשָׁפָטַת *Ioasus*, idem, 2 Reg. 12, 2. 2 Par. 25, 25. יִשְׁבָּבֵת pro יְהוֹשֻׁעַ *Ioschabias*, idem, 1 Par. 11, 46. ex cognatis *sanandi* verbis, quae supra dedimus §. VIII. רְפָאִים *Rephaias*, idem, 1 Par. 3, 21. רַפְאֵל *Raphael*, i. e. *sanavit Deus*, 1 Par. 26, 7. et elliptice, hoc est, subaudito nomine *Dei*, אָסָא *Afa*, i. e. *sanavit*, 1 Reg. 15, 8. et in N. Testamento Ἰωσήφ, *Iosés*, ex יְהוֹשֻׁעַ vel יְהוֹשֻׁעַ *sanabit*, Matth. 13, 55. item

רפא

רפאֵל *Rapha*, i. e. *sanauit*, 1 Par. 8, 2. Est et apud Iudaeorum doctores *Raphael* vnus illorum quatuor angelorum, qui folium maiestatis diuinæ circumstare creduntur: *Michael* ad dextram, *Vriel* ad sinistram, *Gabriel* ad anticam, *Raphael* ad posticam. Traditurque, dictum fuisse illius nomen *Raphael*, quod sanet fracturas et morbos. Vide IO. BUXTORF. Lex. Talmud. p. 46. 47. Ab Iudaeis traditio haec parum rura dimanauit ad Aethiopes christianos, quibus *Raphael*, creditus *archangelus*, vocatur *Exhiluator cordium*, quod sanet morbos, et medeatur vulneribus, itemque *Angelus sanitatis et curationis*, et *Apertor uteri*, vt videre est apud LUDOLFVM in Lex. Aeth. p. 143.

§. XXXV.

Medicae et chirurgicae voces per tropum in S. S. adhibitae in *physicis*,

architectonicis,

Ex medicina item et chirurgia desumptae voces tropice et *παραβολικῶς* adhibentur in Codice sacro: idque 1) in *Physicis*; v. g. de emendandis et corrigendis aquis amaris, 2 Reg. 2, 21. 22. vbi Elifaeus, scaturigini aquarum prope Hierichuntem sale iniecto, Sic ait Dominus, inquit: *Sanauit* (רפאֵתִי) *aquas has; non erit inde amplius mors et terra orbans. Et sanatae sunt* (vt historicus facer addit) *aquae in diem hunc.* Item de terra sterili foecundanda, 2 Par. 7, 14. *Sanabo terram illorum*, cum respectu non solum ad pestem, verum etiam ad ἀβροχίων locustasque v. 13. Et de lapidibus exustis integritati suae restituendis, Neh. 3, 34. vel c. 4, 2. הִרְחִיֵי *num viuificabunt*, vel secundum LXX *ἀποστράψαν* *bunt lapides ex aceruis ruderum, cum sint exusti?* 2) in *Architectura*: vt 1 Reg. 18, 30. וִירָפָה *Et sanauit*, i. e. reparauit, restaurauit, *altare Domini dirutum*; Neh. 4, 1. vel 7. עֲלֵתָה אֲרוֹכָה לְחֻמּוֹרַי *quod obducta es set cicatrix muris Hierosolymae*, id est, vt exponitur ibidem, *coepissent rupturae murorum obstrui.* 1 Par. 11, 8.

Et

Et Iobus יְחִיֵּי־וִיִּשְׁכַּח (h. e. sanabat, et hoc pro instaurabat) reliquum urbis. 3) In doctrina morali: vt Prou. 12, 18. Est qui est moralibus, fuit quasi confossiones gladii, verba vulnerantia, at lingua sapientum est נִרְפָּא sanatio; c. 15, 4. Sanatio linguae (sermone boni et salutares, ad curandos et emendandos animos comparati) est arbor vitae, medicinarum optima, at perversitas in ea, est fractio spiritus; c. 16, 24. Verba suauium sunt dulce quid animae, et sanatio osi. Inprimis sanare dicuntur, qui disidia componunt, pacemque conciliant: vnde Ar. אָסַף significat et curauit, sanauit, et discordiam composuit, pacem fecit. - Quin et 4) in iure, Iob. 34, 17. iuridicis, Etiamne qui odit ius, יִחַבֵּשׁ tamen obligabit illud, vt chirurgus obligat et curat vulnus?

§. XXXVI.

Adhibentur item voces medicae 5) in describendis malis poenis praepoena libus, oppositaque salute et liberatione: vt Deut. 32, 39. Ego miisque, occidam, et viuificabo; confregi, et ego sanabo. Esa. 1, 5, 6. Quare percutemini amplius, dum additis recessione? Omne caput est morbidum, et omne cor languidum. A planta pedis usque ad caput nulla est in eo sanitas, sed vulnus et vibex, et plaga recens, quae non compressa, nec obligata, nec emollita oleo. Esa. 30, 26. Die, quo obligabit Dominus fracturam populi sui, et confractionem plagae eius sanabit. Ier. 8, 22. Numquid resina nulla est in Gileaditide? an nullus ibi medicus? Nam quare non succreuit coalitus vulneris filiae populi mei? Ezech. 30, 21. Brachium Pharaonis confregi: et ecce non obligatum est, ad dandum sanationes, adponendo fasciam, obligandoque illud, vt confanesceret. Et v. 22. Frangam ambo brachia eius, sanum et fractum. Denique Psal. 60, 4. Concussisti terram, fregisti eam: sana fracturas eius. 6) Cumprimis vero in doctrina de iustificatione in doctrina de iustificatione,

hominis coram Deo, et remissione peccatorum, et de consolatione euangelica: vt Esa. 53, 5. *Per vibicem eius (Christi) כָּרַחַת לָנוּ sanatum est nobis vulnus; quod Chaldaeus vertit, Peccata nostra nobis remittentur.* c. 57, 18. וְרַפְּאֵהוּ et sanabo eum, Chald. et remittam eis; iterumque v. 19. וְרַפְּאֵתִיו et sanabo eum, Chald. et remittetur eis, scil. peccatum. Ier. 3, 22. *Et sanabo veluti vulnus recessiones vestras,* Chald. *Et remittam vobis, si conuersi fueritis.* Hof. 14, 5. *Sanabo auersionem illorum,* Chald. *acceptabo illos in conuersione sua, remittam peccata ipsorum.* Sic Esa. 6, 10. *Et conuertantur, וְרַפְּאֵהוּ et medeatur eis Dominus; pro quo non solum Syr. et Chald. et remittatur eis, verum etiam in N. T. Marc. 4, 12. (vbi hic Esaiae locus excitatur) καὶ ἀφεθή αὐτοῖς τὰ ἀμωμήματα, et remittantur eis peccata. Vti contra, 2 Par. 6, 30. quod in Ebraico est וְסָלַחְתָּ et condonabis, Graeca versio reddidit, καὶ ἴασθαι et sanabis. Ad dimus Esa. 61, 1. *Ad obligandum confractos corde; Psal. 41, 4. Sana animam meam; Psal. 51, 19. Cor confractum et contritum non spernes, Deus; et Psal. 147, 3. Qui medetur confractis corde, et (velut indulto emplastro) obligat dolores illorum, i. e. vulnera dolorem facientia.* Et 7) in *theologia pastoralis*: vt Ier. 8, 11. *Sanauerunt pseudoprophetae fracturam filiae populi mei per leuissimum medicamentum, (Chald. per verba sua mendacia) dicendo, pax, pax! cum tamen pax nulla sit; Ezech. 34, 4. Vos, mali pastores, infirmas pecudes non consolidastis, et morbidam non sanauistis, et confractam non obligauistis; Zach. 11, 16. Fractam pecudem non sanabit stultus pastor.* Sed et 8) termini sacrae hermeneuticae lucem capiunt ex anatomia: *حَسَرَ* secuit, dissecuit, (vnde *حَسْرَةُ* anatomia) et *explicuit, declarauit, elucidauit* obscurius dicta. Sic פָּרַשׁ, פָּשַׁר, פָּתַר*

theologia pastoralis,

et hermeneutica.

פָּתַר et ^{فسر} *explicare*, sono, litteris et significato conueniunt cum בָּרַךְ *ἀνατέμνειν*, ζωοτομῆν *dissecare animantia*, Gen. 15, 10. ita vt *enodare*, *explicare*, et *extricare* quaestionem, ac hermeneuticam imprimis, sit velut *ἀνατομῆν*, et nostrum *zergliedern*.

§. XXXVII.

Sunt et *sententiae* ac *proverbia a medicis* ducta, et de illis dicta, vii apud exteros scriptores, et in vita communi apud nos, quae IO. IA. BAIERVS in disl. *Adagia quaedam Medicinalia* Altorfii A. 1711. illustrauit; ita et apud sacros scriptores Talmudicosque doctores obuia, nobis in praesenti commemoranda. Ex his sunt: 1) Matth. 9, 12. Marc. 2, 17. et Luc. 5, 31. Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατρῆς, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες, *Non opus habent qui valent, medico, sed qui male habent.* Quam paroemiam Christus, ceu summus animarum medicus, sibi aptat, in vocandis ad poenitentiam peccatoribus occupato, a Pharisaeis vero, qui suo quidem iudicio sani ac iusti erant, spreto. 2) Luc. 4, 23. Ἰατρὲς, θεράπευσον σεαυτὸν. Proverbiu Christo obiectatum a Nazarethanis, simili fere sensu, quo eidem in cruce pendenti ab Iudaeis dictum fuit Matth. 27, 40. Σῶσον σεαυτὸν, *salua te ipsum*, et v. 42. Ἄλλος ἔσωσεν, ἑαυτὸν ἢ δύναται σῶσαι, *Alios saluauit, seipsum non potest saluare.* Debuerat nempe Christus, ex mente Nazarethanorum, patriae suae ciuibus, apprime facere miracula, vii exteris locis fecisse perhiberetur: ex Iudaeorum vero, qui cruci dominicae adstabant, mente, seipsum a crucis supplicio liberare, qui tot aliis saluti fuisse creditus esset. Consimili ratione in *Tanchuma* ad Genes. sect. 1. Adamo, nepotes suos de statu coniugii docere volenti, hi respondisse feruntur: מְדִיכָה אֲנִי מִדְּרַגְתִּי, *Medice, cura tuam ipsius claudicationem;* Graecique apud PLYTARCHVM de Discrim. adul. et amici,

Sententiae ac
Proverbia ex
medicina
apud scripto-
res sacros et
talmudicos,

ἄλλων ἰατρῶς, αὐτὸς ἔλασσι βεγύων, *Aliorum medicus, ipse ulceribus scatens*: idque eo fere sensu, quo Latini dicunt, *Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum*, et quo SERVIVS SVLPICIVS apud CICERONEM Lib. IV. Fam. epist. 5. *Noli, inquit, imitari malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinae scientiam, ipsi se curare non possunt.* 3) In Talmud. tr. Kidduschin f. 82. a. טוב שכרופאים לגחינם והכשר שבטבהים שוחפו של עמלק *Optimus medicorum meretur gebennam, et relictissimus laniorum est socius impii Amalek.* Dura in medicos sententia, sed ad malos restringenda, non extendenda ad bonos: eo sensu, quo Mich. 7, 4. dicitur, *Optimus illorum est sicut spina, et relictissimus illorum peior spineto.* Adparet hoc ex glosa, quam Buxtorfivs Lex. Talm. c. 2278. Latine versam dedit: *Multos incaute occidit medicus, quos per artem servare potuisset; multos pauperes mori patitur, quos in vita per medicamenta servare posset; multis potum et cibum sanorum permittit, quibus morbum potius ipsis auget, donec tandem succumbant; multos a spe in Deum auertit, et fiduciam in se transfert.* Lanius: *quia ex avaritia carnes pollutas et Lege vetitas pro mundis saepe vendit, et alios contra Legem peccare facit.* 4) In Vajikra rabba sect. V. עלובה מדינה שאסיה פודגריס *Adflicta est vrbs, cuius medicus est podagricus*, hoc est, cuius rector et gubernator ipsemet vitii scateret, vti id Buxtorfivs Lex. Talm. c. 152. explicat. 5) In tr. Talmud. Bava Kama f. 85. a. אסיה רחיקה עינה עויר *Medicus longinquus oculum excoecat.* Aut enim (vt Buxtorfivs l. c. monet) tardius aduenit, vt morbus inualecat; aut citius discedit, vt aegrotus ope destituatur, et morbus ingrauescat. Cui contrarium est aliud apud Buxtorfivm Lex. Talm. c. 1168. אסיה קריבה דמנן כמנן *Medicus propinquus est quasi medicus gratis curans.* Convenit cum Prou. 27, 10. *Melior est vicinus propinquus, quam frater longinquus;*

et

et cum Germ. *Besser ein Nachbar an der Wand, als ein Freund über Land.* 6) Ibidem שוה מנן מנן שוה *Medicus nibili* (qui gratis siue pro nihilo curat) *nibili penditur*. Dignus quidem mercede sua operarius; nec tamen animus fit mercenarius, sed valeat suo tempore et loco illud Christi Matth. 10, 8. *Gratis accepistis, gratis date.* 7) Ibidem in *Pesachim* f. 113. a. אל תדור בעיר אסיה *Ne habites in urbe, ubi caput urbis medicus est.* Erit enim vel ciuilibus negotiis occupatus, ut aegrotorum curam non habeat; vel medicinam exercebit quidem, sed cum dispendio boni publici. 8) In sententiis *Ben-Sirae*, qui nobis *Siracides* est: אוקר לאסיה עד דלא הצטרך ליה *Honora medicum, antequam eo opus habeas.* Sic (vti *Buxtorfius* l. c. addit) honorandus est Deus rebus prosperis, ut benignum eum habeamus in rebus aduersis. 9) Apud *Buxtorfium* in *Lex. Talm.* c. 350. סאן נון אבריא אינו מאמין בצער החולה *Sanus non credit dolori aegrotantis.* Pro quo Latini: *Facile, cum valemus, vella consilia aegrotis damus; tu si hic sis, aliter sentias.*

§. XXXVIII.

Inter *sententias Arabicas*, quas *GOLIVS* Grammaticae et apud Arabes, Arabicae *ERPENII* subiunxit, memorabilis nostroque instituto apta est illa No. IX. p. 46. b. في رأس البنين يتعلم الحجاج *In capite orphani discit chirurgus.* Et inter *Adagia Arabica* ibid. p. 74. N. XXI. ربما يكون في الظبي داء *Nonnunquam et in dorcade morbus est.* In cuius declarationem *GOLIVS* haecce subiunxit: *Ve-*

tus Arabum opinio fuit, hoc ferae pecudis genus nullis esse morbis obnoxium; sed solo mori senio, et quamque longaeuam esse, quoad sua ferat natura. Vnde الطيبي MOREVM DORCADIS numerant inter ea, quae non existunt, aut quam rarissima sunt. Et sec. GOLIVM in Lex. Arab. c. 880. dicunt: Est in eo dorcadis morbus, i. e. nihil mali suae morbi: ita ut vitii omnis expers esse feratur illud animal. Item p. 120. No. XL. ربما صحت الجسم بالعالل Nonnunquam corpora sanescunt per morbos. Et p. 151. No. LV. يموت راعي الضأن في جهله موتة جالوس في طيرة Moritur pastor ouium in inscitia sua, prout moritur Galenus in sua medicinae scientia. His addimus illud apud CASTELLVM in Lex. Heptagl. c. 1170. دواء الشق ان نكوصها Medicina scisurae vel rei scisurae est, ut illam consuas: de amicitia redintegranda, vel de re fracta reparanda. Vide quae supra in §. III. de etymologia nominis Aethiopesque. **Ⲛⲉⲓ** medici adtulimus. Denique Aethiopum prouerbium, A Medico vetere sanitas expectanda est, utpote ob diurnam expientiam exercitatore, vide apud 102. LVDOLFVM Lex. Aeth. c. 201.

FINIS.

PRAESTANTISSIMO
RESPONDENTI
PRAESES.

Dum hoc litterarum, gratulationis causa, scribere Tibi pararem, praestantissime Respondens, tristitia me circumstabat ingens, ob hostem intra moenia nostra grassantem, qui non contentus magnam pecuniae summam a ciuitate expressisse, domos heic illic expilabat, et ulterioris saeuitiae actus minabatur. Committebam vero supplici prece communem afflictionem ei, a quo solo et in caelo et in terrae omnis salus est, meque simul animabam ad patientiam in ferenda illa maiorum parte, quam et mihi destinauisset propitium non minus quam sanctissimum Numen. Recordabar illius dicti, quod Deus per Ieremium c. XLV, 4. 5. pio Barucho, in multis afflictionibus constituto indeque tristi, nunciari olim iusserat: Ecce, quos aedificaui, ego destruo, et quos plantaui, ego euello, et omnem terram hanc. Et tu quaeris tibi grandia? Noli quaerere. Vnde intelligebam, in calamitate publica, quae totam premit patriam, immunitatem omnimodam cupere, ac nihil

bil omnino incommodorum perferentiscere velle, id ex Dei iudicio
perinde haberi ac immodestam et grandem nimis postulationem.
Cogitabam vero et illud propitium Dei promissum Ps. L, 15.
Inuoca me in die tribulationis: eruiam te, et honorificabis
me. Haec dum ad animum reuocarem, suspiciisque ad Deum
prosequerer, venit nobis sub diluculum huius diei ex improviso
auxilium, quo nos liberati, hostes vero nostri subito fugati
sunt. Pro quo beneficio, ut dignum est, Deo gratias supplex
ago: et nunc laetus ad faciendum officium, quod Tibi, prae-
stantissime Respondens a me debetur, accedo. Eam hucusque
vixisti in academia nostra vitam, ut cum diligentia in colendis
studiis sacris, ac frequentatis tum meis tum Collegarum hono-
ratisimorum praelectionibus, vitae morumque probitatem com-
binaueris: vnde spem fundatam de Te concepi, fore ut non so-
lum partes Tuas in defendendo hoc abemate, quod nunc in pu-
blicum producis, strenue agas, sed etiam eidem viae, cui huc-
usque dedisti Te, in posterum insistens, Deo vas utile euadas.
Hoc certe in votis habeo, Tuoque me amori commendo. Halae
d. VII. Aug. A. MDCCCLVIII. qui dies salutaris nobis
erat.

Be 820. ✓

80

ULB Halle

3

003 246 310

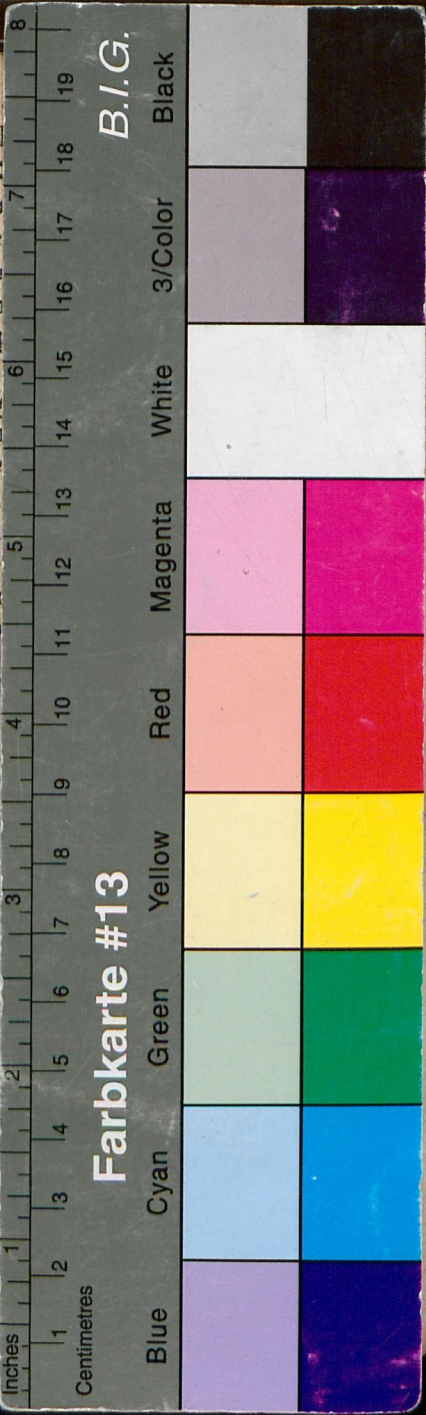

1017

2. C.

Farbkarte #13

B.I.G.

PHILOLOGEMATA MEDICA, 20. 9.
SIVE AD
MEDICINAM ET RES MEDICAS
PERTINENTIA,
EX EBRAEA
ET HVIC
ADFINIBVS ORIENTALIBVS LINGVIS
DECERPTA:
QVAE
PRAESIDE
CHRISTIANO BENEDICTO
MICHAELIS,
THEOLOGIAE DOCTORE, EIVSDEMQUE VT ET
LINGVARVM GRAECAE AC ORIENTALIVM
PROF. ORD.
AD D. SEPT. CIDI CCCLVIII.
HORA LOCOQUE CONSVETIS
DISQVSSIONI PVBLICAE PROPONET
IOACHIMVS DANIEL SCHLEVNITZ,
BEROLINAS, THEOLOGIAE CVLTOR.
HALAE MAGDEBVRGICAE
STANNO IOANNIS FRIDERICI GRVNERTI.

